

100019

TRANSILVANIA

BULETIN DE TEHNICĂ A CULTURII

Nr. 1

BCU Cluj / Central University Library Cluj

549

ANUL 69 IANUARIE-FEBRUARIE 1938

SIBIU

549

TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică a culturii.)

In fața unui nou an

de Al. Dima.

Pășim cu acest număr al „Transilvaniei“ în cel de al 69-lea an al activității revistei, a cărei lungă și stăruitoare viață parcurgând cu încredere și semeție epoca cristalizării noastre național-spirituale, a știut s'o oglindească în pagini ce au devenit astăzi documentare pentru istoria culturală a Românilor Ardeleni. Răsfoindu-i într'adevăr colecțiile, cititorul atras de mireasma trecutului sau cercetătorul pornit pe studii de adâncire și atentă explicare, se vor întâlni pe același drum care duce în inima intelectualității ardelenene ai cărei reprezentanți de frunte au împodobit și onorat aceste foi. Este mai ales nespus de interesant să descifrezi din vâlmășagul scrisului care a fost, în toate genurile și pe toate domeniile, stilul în care s'a încheșat unitatea și originalitatea diferitelor perioade ale luptei spirituale a Românilor Ardeleni, să simți palpitând în șerpuirea frazei, în imagine și cuvânt ca și în sbaterea nervoasă a ideii, marele spirit istoric ce venind de departe, din cejuri ce nu s'au limpezit încă, ia conștiință de sine și-și formulează clar ființa nu numai în manifestările de ordin politic, ci și în cele culturale care s'au adunat toate și totdeauna în jurul drapelului „Asociațiunii“.

După Unire, „Transilvania“ a trecut atât prin criza generală a vremii, cât și prin cea specială a „Astrei“, căutând a-și găsi locul și a-și fixa structura în cadrul noilor realități social-naționale. Caracterul ei dominant literar dinaintea războiului s'a prelungit multă vreme și după sguduitorul eveniment până ce — în cele din urmă — odată cu instaurarea la conducerea „Asociațiunii“ a dlui prof. Iuliu Moldovan, s'a găsit cea mai potrivită înfățișare ce trebuia dată „Transilvaniei“, transformând-o din revistă în „buletin de tehnică a culturii“, caracterizare care definește noua ei factură. „Transilvania“ a devenit un organ oficial prin care Comitetul central își leagă activitatea de cele mai depărtate despărțăminte, în paginile căreia se elaborează doctrina „Asociațiunii“ în urma directivelor conducerii „Astrei“, se oglindește freământul manifestărilor noastre de pe toate meleagurile Ardealului, Banatului și Basarabiei, se oferă prilej de vie discuție în jurul problemelor de educație a maselor, se încearcă o învioreare continuă a luptătorilor pe frontul culturii și civilizației celor mulți. Noutatea mai ales pe care ultimii ani au adus-o pe teren doctrinar a fost publicarea în paginile noastre a acelor rubrici biopolitice, demografice și eugenice menite a răspândi ideile biologico-spiritualiste ale „Asociațiunii“ orientând-o astfel în adevărata atmosferă a vremii.

Redacția buletinului își dă de sigur seama de măsura în care programul ei a putut fi realizat. Ea știe că multe puncte ale programului ce și-a propus, au însemnat numai deziderate, ci nu izbânzi și fapte. Paginile ei s'au resimțit adesea de lipsa unor informațiuni mai precise asupra activității despărțămintelor și cercurilor culturale, pe care secretariatul nostru de propagandă le-a putut în parte remedia cu entuziasm și frumoasă înțelegere, de lipsa unei colaborări mai susținute din partea conducătorilor despărțămintelor dela care noi nu așteptăm numai simple știri despre activitatea lor, ci și serioase îndrumări culturale extrem de prețioase pentru noi fiindcă se construiesc pe fundamentul

experiențelor trăite. Ele au răzbit totuși în toate colțurile unde freamătă bunăvoințe pentru „Asociațiune“ ducând un indemn, elogiind o faptă creatoare, deschizând o problemă, desvăluind un moment uitat al trecutului.

Pășind pe calea unui nou an, care se deschide mai necunoscut ca oricând, răscolitor de atâtea griji ce-i dau năvală încă din prag, în bătaia vânturilor tainice din afară și dinlăuntrul țării, „Transilvania“ își propune și de acum înainte să semene încredere și optimism, vigoare și nădejde în ideile-forțe ce animă „Asociațiunea“ și pe conducătorii ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Etica creștină în opera culturală și socială a lui V. Goldiș*)

de **Dr. G. Preda,**
vicepreședinte al „Astrel”.

Știm că necesitatea eticei creștine în activitatea omului înseamnă a găsi reprezentarea valorii supreme a finalității și a sensului vieții, creștinismul fiind singurul mijloc de cunoaștere a izvorului de iubire, bunătate, dreptate, frumos, adevăr, cu un cuvânt a acelor sentimente ce trebuie să stăpânească sufletele noastre și să conducă acțiunile noastre.

V. Goldiș a fost un mare om, — un erou în înțelesul filosofului englez Carlyle, — căci având ca ideal de viață binele și interesul neamului, a căutat să-l realizeze în mod perseverent prin acte ce aveau ca suport etica creștină.

În numeroase scrieri și vorbiri din țară s'a arătat personalitatea marelui dispărut prezentându-l așa precum era: omul cu cultura aleasă și distincție sufletească, muncitorul cinstit și conștiințos care-și îndeplinea corect îndatoririle sale familiare, sociale și umane, naționalistul și patriotul urzitor de cele mai bune gânduri pentru neam și țară.

Toate însușirile sale erau însă îmbibate de principiile eticei creștine, de acea iubire, bunătate, devotament, tact, prudență etc. care-l înălțau pe pedestalul de prestigiu, autoritate, onoare, stimă și considerație în sufletele acelor cu care venea în contact și-l cunoșteau mai de aproape.

În toate scrierile sale, în toate faptele sale dinaintea de războiu, în acele ale marelui act al Unirii dela Alba-Iulia, precum și în acele de după războiu ca: președinte

*) Extras din o conferință ținută la Arad 13/II. 1938 asupra Personalității lui V. Goldiș.

al „Astrei“, ministru, luptător politic etc. V. Goldiș avea neîntrerupt aceeași conduită creștinească.

Ca om evlavios și bun ortodox, V. Goldiș știa că învățătura religioasă creștină impune o imitare a vieții Domnului nostru Isus Hristos printr-o renunțare la bunurile pământești și printr-o dirijare spre frumusețea vieții spirituale. El însă mai știa că religia creștină recomandă un echilibru de sănătate în viață și că pe lângă credința în împărăția de dincolo, trebuie să aibă loc și mulțumirea sufletească a unui trai în limitele existenței pământești.

Pe lângă smerența față de biserică creștină și pe lângă imnul de slavă față de creator, există deci pentru om și posibilitatea de a alege în practicarea faptelor sale, pe acele ce sunt plăcute Dumnezeui.

Orî a lupta în viață pentru ca neamul tău să fie sănătos trupește și sufletește și să ocupe un loc de frunte, a persevera pentru dreptate, libertate, adevăr și unitate, înseamnă a lucra pe placul celui ce ne-a zidit și totuși cum religia creștină ajunge să se îmbine cu naționalismul.

Nu numai atât. Libertatea acordată de religia creștină fiind legată de lupta din mijlocul lumii acestora, trebuie să cunoaștem prin observări, studii și experiențe această lume în toate domeniile și aspectele ei. De astădată vedem cum religia creștină se îmbină cu cultura.

Aceste adevăruri sunt expuse în mod strălucit în articolul său intitulat „Cultura și Politica“.

Ambele sunt — după V. Goldiș — niște produse ale luptei pentru existență, niște instrumente ale evoluției vieții sociale.

Dacă prin cultură, omul se desrobește de natură, prin politică el se desrobește de oameni și astfel se civilizează. Orî în criteriile civilizației primează libertatea gândirii, a credinței, a națiunii.

D. Goldiș accentuează și mai mult asupra acestei probleme când spune: „ne-am înneca în decepțiile mortale dacă nu am avea în viață imbolduri și suporturi. Imbold spre cunoștințele noi și spre libertate. Suport ce ni-l poate aduce credința creștină și pe care ne bazăm în pasul nostru spre ideal“, și mai departe adaugă: „dacă la temetul

dorului de cunoștințe noi, veghează interesul egoistic, credința ne așează pe soclul nebiruit al dreptății“.

Cultura deci înfrățiă credinții religioase oferă unei politici naționaliste, instrumentele eficiente în lupta pentru civilizație.

Aceste idei își au o exprimare și mai clară în discursul ținut Congresului preotesc din Arad la 23 Oct. 1923.¹⁾

„Încât privește conviețuirea socială — zice V. Goldiș — opera Mântuitorului se rezumă în trei cuvinte: libertate, naționalitate, umanitate. El a rupt cătușele sclăvitei sufletești și a proclamat libertatea ca condiție fundamentală a oricărui veritabil propășire omenești; el a stabilit dreptul naționalității ca factor principal și singur îndreptățit al concurenței între oameni, el a fixat ținta finală a acestei desăvârșiri prin organizarea unitară a umanității întregi sub legea blândă a iubirii de aproapele, chemată să înfăptuiască în lume dreptatea socială“.

„Libertatea este pentru oameni unica sursă, și singura condiție neînșelătoare a progresului spre culmile de neatins ale fetei pământești. Pentru acest mare principiu al desăvârșirii s'au cheltuit energiile cele mai generoase în cursul veacurilor. Prin chin, jale și sânge omenirea neîncetat se sbate a statorniciei tot mai luminoase între oameni și între popoare libertatea mântuitoare. Descătușarea crescândă din robia trupească și sufletească a oamenilor, acest fundamental principiu al legii lui Christos, jalonează cărarea atât de spinosă a civilizației umane“.

Și mai departe arătând izvorul naționalității D. Goldiș zice: „Prin lungi milenii de suferințe, prin vremuri de sclavagiu și barbare, prin luminișuri glorioase și trecătoare, prin munci istovitoare ale intelectului și infinite războaie, prin credințe deșarte ori altele mângăitoare, prin elanuri uluitoare ale sufletului, alte dăți prin întunericul scepticismului de energii ucigătoare, omenirea a ajuns în sfârșit a înțelege că chiagul cel mai fără greș, cel mai firesc și cel mai rezistent al solidarității indispensabile conviețuirii

¹⁾ Delalii se pot citi în volumul „Discursuri“ de V. Goldiș Cultura Națională, 1923. București.

omenești, al organismelor sociale a căror desăvârșire propagă idealul organizării universale a conștiințelor omenești, este naționalitatea“.

„Instinctul istoriei, ca să numim așa sveciumul omenirii de a substitui forței dreptatea și de a sporta astfel condițiile pașniciei colaborării a oamenilor pe întreg pământul, a consacrat principiul național ca cel mai neîntrecut cheag al Statelor, care sunt chemate să devină atomii organizației universale omenești. Statele naționale sunt columnele umanității“.

„Astfel în istoria civilizației omenești de până aci, aruncând în lume sămânța libertății și consacrand ca cheag al organismelor sociale principiul național, martirul Golgotei a rămas biruitor“.

Și V. Goldiș termină discursul său spunând: „Se pare mai mult ca oricând, că lupta se dă pentru interesele ancestrale ale bietului trup muritor, dar legea firii știe, că se făuresc neîncetat treptele tot mai urcate pe scara idealului dreptății.

„Nu vă temeți că va urma brutalizarea definitivă a vieții, ci mai vârtos să credeți că deasupra tuturor svârcolirilor omenești veghează cu nemărginită iubire ochii blândului Isus. Zadarnic și fără rost sunt doctrinele tuturor sistemelor filosofice, care întemeindu-se pe condițiile materiale ale vieții, vor să afirme, că marele regulator al istoriei omenești este lupta pentru existența materială și că ținta finală a omenirii este organizarea ei universală pe temelul exclusiv al producției și consumației. Nu. Idealul marelui stomac universal i se opune idealul marelui suflet universal, i se opune unirea conștiințelor“.

„Unirea conștiințelor omenești se va desăvârși în măsura, în care va birui în lume iubirea de aproapele, principiul fundamental al învățătorului dela Nazaret. Și așa astăzi, când vedeți dispărute din societate cinstea, onenia, cuvînta, măsura și morala și le vedeți toate înlocuite prin dihonția și atotbiruitoarea închinare în fața mamonului, tuturor vouă, cari vă îngroziți de ferocitatea sfâșierilor dintre popoare, tuturor cari cu adevărat doriți bunăvoința între oameni, mai vârtos vouă tuturor cari do-

riți fericirea și mărirea neamului românesc, ca floare luminoasă în grădina civilizației umane, istoria vă strigă: „*Întoarceți-vă la Christos*“.

Ca fiu de preot născut în comuna Cerment județul Arad, crescut în familie și în școală pe principiile bunei morale creștine, era natural ca dragostea sa creștinească, bunătatea inimii sale și gândul său să se îndrepte spre satul românesc și să-și concentreze toată atenția pentru ridicarea acestui sat pe teren cultural și social. Sub acest raport găsim mărturisirea sa de credință în discursul dela Adunarea generală a „Astrel” ținut la Arad în 8 Noembrie 1934.

„Temelia de neînviins avuției românești în furnicatul neamului lumii este țărâtimea română, rezervor curat și fără prihană a tuturor energiilor naționale, depozitarul aptitudinilor și virtuților care îndreptățesc viața românească în lume ca instrument de morală și dreptate, singura cheazășle neînșelătoare pentru progresul spre lumină și fericirea omenirii.

„Asociațiunea” va înfășura în haina caldă a iubirii sale și a părinteștii sale îngrijiri această țărâtime română, dându-și toată osteneala s'o scoată din beznă pătinoasă de nedreptatea vremilor trecute și de părăgînirea păcătoasă a stăpânitorilor de pe vremuri, obligându-i drumul spre progres și lumină. Departe de noi odihna, până când nu vom vedea în fiecare sat românesc casa culturală, școala roditoare de prunci sănătoși și veseli, biserica plină de credincioși și răsunătoare de rugăciuni în coruri răsărite din inimi senine și iubitoare, ogoarele vărsând rodul maximal al muncii istovitoare, grădinile cu pomi și toate dulcele vieții sburătorite de harnice albine, grajdurile și izlazurile pline cu vite, iernile petrecute în muncă folositoare, prin case podoabele hărniciei femeiești, plugarul treaz, crușător, cinstit și luminat și ferit de orice exploatare a străinului hain“.

În nenumărate rânduri D. Goldiș ca urmaș la președinția „Astrel” al marilor înalțași și întemeietori ai „Astrel” : Andrei Șaguna și Al. Șuluțiu, ne atrăgea atenția că „Astra” trebuie să rămână pentru totdeauna scutul mulțimii obdite, nedreptățite și să înfășure în iubirea sa, oceanul so-

cial fecund în energii, al acelor ce rabdă și suferă, dar de unde răsar adevărații binefăcători ai neamului.

Iubirea și dragostea creștinească V. Goldiș nu o arată numai față de satele românești nu numai față de frații din părțile ardelenene, maramureșene, crișene și bănățene, el o exprimă față de toți frații români din toate unghiurile țării și discursurile rostite cu ocazia descălecării în Vechiul Regat (31 Mai 1924), acele rostite la Chișinău 7 Iunie 1925 în vederea constituirii „Astrei Basarabene“, sunt mărturiile dragostei sale de neam, a solidarității și unității naționale prin o dreptate aplicată în aceeași măsură tuturor și prin iubirea fiecărui față de neamul său, față de semenii săi.

Rămân memorabile sub acest raport cuvintele cu care termină discursul său dela Adunarea generală a „Astrei“ din Arad.

„Va trebui mai presus de toate să învățăm a ne iubi unii pe alții. Duhonia dintre frați este cel mai mare rău din lume. Dar iubirea nu este teorie, ci practică. Ea cere jertfa faptei. Orice nedreptate săvârșită altuia, orice hrăptală, orice câștig nemerit, cea mai minimală exploatare a deaproapelui constituie câte o crimă la adresa solidarității umane“.

„Pacea vouă“ — era salutul dulce a lui Isus. Pacea o doresc cei ce vreau să muncească pentru binele tuturor, după pace ahtiază neamurile, dar pacea n'o poate aduce forța în lume, ci numai dreptatea și nu dreptatea calculată prin rațiuni, ci aceea impusă prin inima iubitoare.

„Toată împărăția ce se desbină întru sine se pustiește și toată cetatea sau casa ce se desbină întru sine nu va sta“ — spune Mântuitorul. Noi însă vrem, ca împărăția noastră și cetatea noastră și casa noastră să stea pe veci și pentru asta mai vârtos propoveduim solidaritatea întreg neamului românesc care nu se poate produce, decât atunci, când va stăpâni dreptatea, cinstea, morala și omenia în împărăția noastră, în cetatea noastră“.

„Dreptatea nu este privilegiu nici al indivizilor, nici al naștionilor, ea trebuie să fie atmosfera înviorătoare a lumii întregi. Infrățirea tuturor neamurilor din lume va produce bunăvoința între oameni, va produce pacea eternă și uni-

versală, în care va putea să incolțească adevărata civilizațiune, dându-se fiecăruia rodul integral al muncii sale și desfășurându-se exploatarea omului prin om“.

Vasile Goldiș nu a fost numai un teoretician, el nu s'a mulțumit numai să propovăduiască gânduri creștinești, dar să le pună și în practica vieții de toate zilele.

În afara iubirii de Dumnezeu, de patrie, de neam, în afara bunelor voințe și milei arătată celor obidiți de soartă el și-a călăuzit viața și de 3 mari principii, așa putea spune 3 mari legi sociale pe care le-am identifica cu acele ale moralei creștine: *ideea îndatoririlor și drepturilor; a respectului față de proprietatea altuia sau de averea statului și a responsabilității față de însărcinările ce i se dădeau sau de situația ce o ocupa.*

Numeroase exemple din viața sa și pe care cadrul restrâns al subiectului nu-mi permite să le expun, ilustrează tenacitatea și perseverența în respectarea acestor principii.

Atingând prin acest articol latura etică a creștinismului din opera culturală și socială a lui V. Goldiș, cred că aduc o contribuție mai mult la ridicarea personalității sale și deci la locul de onoare ce trebuie să-l ocupe în istoria acestui mare simbol al frământărilor și năzuințelor unei generații de care se leagă atâtea acte de eroism, atâtea pagini de glorie.

Din frământările Românilor sălăjeni

de **Ioan Ardeleanu**, senior.

Sălajul care e străbătut în lung și în lat de valuri romane, împetrișat cândva cu colonii și cetăți romane, Sălajul, „partea adnexă“, de unde ca un vultur a sburat cel dintâi dascăl al școlilor ce se deschideau în toamna anului 1754 la îmbinarea Târnavelor, Grigoriu Mator și unde mari bărbați ai românismului au văzut lumina zilei, Sălajul care a cunoscut primele începuturi de școli: monastice-tradiționale, la mănăstirile din Tresnea și Santău, școli naționale, sub împ. Maria Teresia și fiul ei Iosif II, Sălajul sub gila căruia — după o tradiție locală indiscutabilă — își doarme somnul de veac cel mai mare istoric, cel dintâi

inspector al școlilor naționale românești din întreaga țară a Ardealului, George Gabriel Șineai de Șineai, Sălajul acesta de totdeauna românesc, cu o conștiință națională veșnic trează, a participat la toate actele mari din trecut prin care sufletul nostru și-a pretins dreptul la viață națională.

Două fapte pilduitoare din acest trecut.

*

Se împlinesc 60 de ani de când România Mică se declara independentă și de când — prin botezul sângelui — se consfințește acest act hotărâtor pentru realizarea unui „vis neîmplinit“.

Românii ardeleni care gemeau sub de trista aducere-aminte stăpânte, au ținut să ajute la biruința fraților de peste Carpați. Astfel „trecuseră Românii din Făgăraș și Sibiu... și se înrolaseră în armata românească, la Ploiești, unde li se făcuseră și manifestații“.1)

Într'alte părți ale Ardealului femeile române strângeau contribuții voluntare pentru ambulanțele oștirii lui Carol I.

Sălajul nostru n'a fost străin de ceea ce se petrecea la frații de peste Carpați.

În corespondența fostului vicar al Sălajului Alimpiu Barboloviciu am aflat o scrisoare care mărturisește despre aceasta. Încă la 25 Maiu 1877, marii bărbați sălăjenii ai vremii, într'o adunare la Zălau, se sfătuiesc cum ar putea veni în ajutorul fraților de peste Carpați. În cele din urmă convin că vicarul Alimpiu Barboloviciu să facă un apel către tot Sălajul, îndemnând pe fiecare român a contribui după puterile sale și în acest sens trimite vicarul scrisoarea de mai jos.

Din această scrisoare se desprinde clar conștiința „legături! de sânge“ atât de vie a părinților noștri.

„Reverendissime Domnule Vicar Episcopesc!

Evenimentele în orientul Europei, care siliră și pe România să îmbrace față de război și să-și sacrifice viața și averea fiilor săi pentru apărarea vetrei strămoșești, ni

1) N. Iorga: Politica externă a Regelui Carol I, pag. 228.

Impun atât din punct de vedere al umanității, cât și din al legăturii de sânge, în care suntem cu frații noștri cei de dincolo de Carpați, imperios, ca să facem și noi ceva pentru alinarea durerilor fraților noștri răniți sau lipsiți de avere lor prin furta zeului Marte. Inițiativa acestei opere frumoase și umane compete per excellentiam clerului român, care nici când nu s'a retras, când a avut să sacrifice osteneala sau averea întru alinarea durerilor și ușurarea sarcinilor omenimii suferitoare; drept acela subscrișii ne adresăm cu toată încrederea Reverendissimei Domniet Voastre, ca să binevoști a face dispozițiunile de lipsă la toate protopoplatele Silvaniei pentru sucurgerea fraților noștri suferinzi de rane sau de cele de lipsă spre susținerea vieții — cu avere sau mijloace (scame) de vîndecare ranele.

Suntem convinși, că Reverendissima Domnă Voastră Deși îmbrățișa această cauză sacră cu tot zelul, ce Dă caracterizează atât ca pe locușinătoriu al arhierului eclesiei noastre, cât și ca pe român și că la apelul Reverendissimei Domniet Voastre atât clerul, cât și credincioșii conduși de același zel vor grăbi cu bucurie cu dinarul lor la altarul umanității și națiunii.

Dee cerul, ca acest pas al nostru și năzuințele Reverendissimei Domniet Voastre să deschidă izvoare bogate de mângăiere și vîndecare pentru frații noștri suferinzi!

Zălau, 25 Maiu 1877.

Al Reverendissimei Domniet Voastre devotați:

ss. *Georgiu Pop de Băsești*, ss. *Ioan Maniu*, ss. *Emeric Pop*, ss. *Vasilii Pop*, ss. *Gavril Trifu*, ss. *Alexandru Costea*,
ss. *Teodor Pop*, ss. *Valentin Pop*“.

Rezultatul final al acestui apel încă nu l-am putut stabili. Cu toată prigoana ce s'a deslănțuit în aceste părți din partea stăpînirii, ofrandele pentru răniții din războtul neatârării României s'au strâns și s'au trimis.

Esențialul act e: integrarea Sălajului de pe vremuri în aceeași conștiință națională a Românilor de pretutindeni, marcând prin acțiunea lor, în chip fertilit, granița de Vest a românismului de atunci, ce va să fie azi și în vecii vecilor.

* * *

Cu o conștiință națională tot atât de vie, au stat Românii sălăjenți în spatele luptătorilor ardeleni ai desrobirii noastre naționale, politice și economice, unii recrutați chiar dintre ei.

Când George Pop de Băsești, în urma procesului „Memorandului”, împreună cu ceilalți martiri ai cauzei românești, se află în groaznica temniță din Vaț, Românii sălăjenți însărcinează pe vicarul Sălajului, Alimpu Barboloviciu, să-i transmită — de „anul nou”, — „cuvinte de laudă, de îmbărbătare și de felicitare”.

Iată un fragment din această scrisoare: „A avut neamul românesc și în trecut martiri. Dar, deodată, atâția ca și acuma, nici când. Ce s'a zis despre martirii creștinismului că sângele martirilor e sămânța creștinilor (sanguis martyrum semen christianorum), se poate zice și despre martirii Românilor. Dăzând, cu ochii scâlțați în lacrimi, temnițele Ungariei pline de martiri și apostoli Românilor, ni se înfățișează, din începutul creștinismului, era catacombelor, când creștinii ascundeau în locuri suterane lumina credinței, crucea mântuirii și, de acolo, înălțau sacrificiul către tronul ceresc. În catacomba Românilor, Te afli îngropat și Tu, scump apostol al Românilor din Sălaj, dimpreună cu soții tăi martiri și acolo înălțați voi, de pe altarele inimilor voastre, sacrificiul iubirii către dulcea noastră mamă națiune și în sufletele voastre arde lumina credinței și a speranței într'un viitor mai senin al neamului românesc. S'au deschis catacombele. Sacrificiul creștinismului s'a înălțat la altare. Lumina credinței s'a împreunat cu a soarelui. Crucea mântuirii s'a ridicat pe biserică. Așa se vor deschide și zăvoarele temnițelor și voi, apostoli ai Românilor, veți răspândi iarăși lumină, credință și speranță sub orizontul strălucitor al neamului românesc; vă triumfa lumina asupra întunecului și adevărul asupra minciunii”.¹⁾

Răspunsul lui Gheorghe Pop de Băsești și al celorlalți frați de suferință către sălăjenți și vicarul lor, e tot atât de grăitor despre untrea indestructibilă a Românilor sălăjenți,

¹⁾ Ioan Georgescu: George Pop de Băsești, pag. 95.

pe care confau și o aveau la spate. Acest răspuns, pe care am avut feliere să-l aflu între niște scrisori rămase dela fostul mare vicar al Sălașului A. Barboloviciu, scris în temnița întunecoasă a Dașului, îl dau aci și ca un document despre starea sufletească a osândiților memorandiști.

*„Reverendissime Domnule vicar foraneul
Iubiți frați!*

Ne-ați făcut atențiunea prea măgulitoare de a ne adresa de „Anul nou“, în numele poporului român din Silvania, cuvinte de laudă, de îmbărbătare și de feliere: de laudă, zicând, că în lupta grea am stat credincioși în jurul steagului, pe care ni l a încredințat poporul român și pre care e scris: religiunea noastră strămoșească, limbă și naționalitate și drepturi omenești și cetățenești; de încurajare, arătându-ne neclătită credință a D-voastre a tuturor, că învingerea în cele din urmă a cauzet noastre și drepte și sfinte are să fie; de feliere, urându-ne zile mai felice, în cari și noi să vedem rodul muncii și jertfelor aduse din dragă inimă pentru acea cauză.

Felicitările le-am primit cu adânc simțită mulțumită, pentrucă suntem convinși, că au ieșit din dutoase inimi românești; încurajările ne sunt de deosebit preț, nu pentrucă am fi slăbit în luptă pentru apărarea steagului, ci pentrucă ele ne arată, că inteligență și popor, toți fit neamul românesc, — stau în rară armonie la spatele nostru, că toți sunt gata să ne susțină și să aducă jertfe pentru cauza comună și astfel ne dau cea mai puternică garanță, că aspirațiunile nobile ale poporului nostru încununate de succes au să fie; iar laudele permiteți-ne a le deriva acolo, unde se cuvine: la naștunea noastră iubită, care în sclăvite de secol și politică și socială și biserică, nu și-a pierdut încrederea în D-zeul îndurărilor, în forțele și aptitudinile proprii, ci cu frunte ridicată pășește cu conștiința valorii sale și cu încredere spre ținta măreață, sfântă și generoasă de a-și redobândi locul de onoare, ce l-au avut odinioară străbunii noștri în concertul popoarelor, de a deveni campioni adevărați ai civilizațiunii în orientul Europei și a fi și ocrotitorii altora în această cale.

Firmi în credință, că izbânda nu poate să întârzie, Vă urăm tuturora vleață îndelungată cu fericire, ca împreună să ne putem bucura de viitorul mai fericit și mai blând al scumpul noastre naț uni, viitor, pe care cu toții deopotrivă-l oțăm.

At D-Doastre

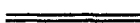
U a ț, în 28 l. 1895.

cu frățească iubire: "

ss. *George Pop de Băsești*; ss. *N. Cristea*; ss. *Mihai Veliciu*; ss. *Aurel Suci*; ss. *Dr. Teodor Mihali*; ss. *Dr. D. P. Barcianu*; ss. *Dem. Comșa*; ss. *Dionisiu Roman*; ss. *Rubin Pațiția*; ss. *Gerasim Domide*.

Aceste două fapte pilduitoare din trecutul Sălajului ț și au înalta lor semnificație și pentru vremile noastre. Și azi, ca și atunci, temelul existenței noastre este și trebuie să fie o unire desăvârșită „în cugete, simțire și fapte“, între toți fiii acestei națiuni.

De pe acest pedestal de granit vom putea continua lina de înjăptuirii istorice, la care este chemată nobila noastră națiune.

Generația de azi în clădirea României Mari

de I. Agârbiceanu.

1. Vieața se rezumă în mișcare pentru ori care organism viu. Mișcare și activitate pentru creștere, pentru alimentarea forțelor mature, mișcare și muncă ce se opune puterilor destructive ce duc la moarte. Așa o plantă, un arbore, un organism animal, omul. Chiar când ni se pare că a încetat mișcarea și activitatea, pauza din somn sau din iarnă, nu-î decât stadiu de refacere sau de acumulare a puterilor.

Vieața e muncă continuă; niciodată nu începe unde ni se pare, ci cu mult înainte; prin lanțul dependențelor ajunge la primele obârșii; și niciodată nu sfârșește unde ni se pare, ci se continuă — prin ceea ce a dat, până la sfârșitul.

Un lanț continuu a cărui țârlie, socotit la un punct, atârână de toate zalele dinaintea aceluși punct.

Un organism viu e așa cum l-au determinat organismele înaintașe de același soku și cel ce va veni, ca urmaș, atârână în mare parte de acesta de azi. Pomul plin de roade toamna a preexistat în cel înflorit primăvara și în cel înmugurit încă în toamna trecută.

Chiar și în fenomenele lumii neorganice: o erupție de vulcan, un cutremur de pământ, a preexistat în cauzele lui de zeci de ani, de sute ori, de milenii.

2. Omul ca individ, ca societate și națiune, nu se poate abate dela această lege universală. Individul e ceea ce a moștenit dela întregul și tr al strămoșilor, ce a adaus el cu munca lui și ce au contribuit împrejurările, timpul, mediul.

Societățile omenești, popoarele, tot așa. În evoluția vieții unui popor nu poate fi o epocă de stagnare, de stare pe loc, ci cel mult de odihnă în care se acumulează noi forțe.

Cea dintâi poruncă ce se impune unei generații e continuarea mișcării, a muncii, a creațiunii, pentru că evoluția în vleața unui popor nu se poate opri decât cu amenințarea morții.

Și nu orice muncă, orice contribuție, e necesar să dea oricare generație: ci aceea care izvorește din cele mai bune puteri intelectuale și morale ale ei.

A crede că o generație ar putea fi destinată, în vleața unui popor, numai la a consuma, a se bucura, a trece ușor prin lume, fără muncă și creație proprie, deci fără jertfă, chin și lacrimi, — ca o deviere dela legea generală a vieții și deci o cumplită primejdie a viitorului unui popor.

Dacă poi la temelile unei clădiri, din lene și imbecilitate, material rău, toată clădirea se poate prăbuși, chiar dacă în pereți ai pus material bun. A spune: noi am făcut România mare, am atins o înălțime, acum ne putem ospăta, ne putem permite lene, moravuri corupte, căci vor clădi mai departe cei ce vor veni după noi, e o crimă.

Temelurile națiunii se pun pe rând de fiecare generație. Și dacă mai punem lemn putred, zadarnic vor pune urmașii fier, se va prăbuși noua Biserică.

Dela untre multă lume trătește așa ca și când n'ar mai avea nici o îndatorire către Patrie, ci numai către sine însuși. Idealul de vleață colectivă s'a întunecat și s'a luminat numai cel individual, în ceea ce e mai ușor, mai fără muncă și jertfă, în necesitățile materiale ale vieții.

Cu un cuvânt punem cărămizi nearse la temelurile României mari.

3. E de sigur o crimă colectivă, de care mulți nu-și dau seama. Cine și-a dat mai întâi seama de realitate, a fost tineretul nostru, alături de sufletele de elită, din generația matură, acele cari au fost suflete de elită și în tinerețea lor.

Societatea matură, în majoritatea ei, oamenii de duzină, dela untre, au rămas să se înfrupte la ospățul României mari, fără să le mai pese de dezorganizarea vieții, de căderea cinstei, a autorității, a prăbușirii muncii creatoare. În locul idealului ce implica privațiunii, muncă, efor-

turi, suflet eroic, ei slujesc vitelului de aur și se dedau la orgii în jurul lui, fără să se rușneze că-l vede lumea, copiii lor ce se ridică, beți de furt, de fals, de ilegalitate, de desmăț, de toate greșelile cari izvorăsc *din lipsa unei activități spirituale creatoare*. Așa se pedepsește în noi neascultarea de legea universală a vieții: munca creatoare. Dacă nu dăm, prin sudori de sânge, ce avem mai bun în puterile noastre, *ne descompunem*, putrezim.

Intru atât suntem robii legii primordiale a vieții: a muncii. Contribuția noastră cu ce avem mai bun, la făurirea zalei pe care o constituim în lanțul național, e un imperativ organic.

4. Deci, pe lângă semnalele de alarmă date de marii idealști ai generației mature, tineretul e acela care s'a mișcat mai întâi în anii de după unire făcând o notă discordantă în îndestulirea generației care s'a pus la masa ospățului României mari. Generația tânără s'a arătat din primul an al unirii, nemulțumită. Freamătul ei a tot crescut și azi e o forță de care trebuie să se țină seamă.

Mulți afirmă: *nemulțumirea se datorește singur faptului că nu a ajuns și ea, la masa ospățului*. Nu mai încape! Nu-i știu dorul de muncă și de creație.

De sigur nemulțumirile materiale, *nevoile și sărăcia*, sunt primele elemente cari ne fac să cugetăm asupra noastră și a societății. De sigur în generația tânără vor fi și elemente cari aleargă după ce-i mai ușor în lume. Căci nu și-au văzut și nu-și văd, de prima muncă elementară vârstei lor: studiul. Unde nu sunt excepții?

Din frământările tineretului s'au ridicat, însă, câteva *semnale de alarmă care sesizează tocmai principiile noului ideal*, care poate singur să dea societății și neamului posibilitatea de a-și face azi datoria, adică de a putea duce cu un pas mai departe *evoluția sănătoasă* a neamului românesc. Aceste semnale de alarmă, de ani de zile, atrag luarea aminte a societății românești, asupra următoarelor valori, cari trebuie să fructifice vleața românească în vremea noastră:

a) *O concepție spiritualistă creștină asupra lumii și vieții*, care să fie la temelul întregii noastre activități, —

concepție contrară filosofiei materialiste. De aceea tineretul nostru, dela întâiele mișcări s'a numit creștin;

b) O concepție românească, pornind din: *ideea națională* care a înfăptuit statul de azi, dar nu l-a organizat încă, nici nu l-a consolidat, — în alcătuirea *intrinsecă a Statului român*. De aceea tinerimea s'a numit națională;

c) *Necesitatea unei discipline și a unei autorități* pe care generația matură n'o mai poate da, prin organizarea existentă, ce pârăe din lipsă de autoritate, de disciplină, de legalitate și se prăbușește în abuz, șmecherie, eludare de legi, protecționism și favoritism.

De aceea nevoia tineretului *de a se organiza aparte*, de a-și impune o disciplină, de a primi și a da sancțiuni celor din sânul ei, care calcă legile acestei auto și benevole organizări;

d) *Necesitatea muncii constructive*, care se vedește în pilda unică până acum în trecutul nostru, ca tinerimea să se apuce de lucrări materiale, fiind ea și muncitoarea, și constructorul în același timp.

Ori, cam aceste patru sunt și în realitate, *nouile valori spirituale*, cari pot duce nația să-și facă munca și datoria sa în clipa de față.

Să le luăm pe rând.

1. *Concepția spiritualistă creștină asupra lumii și vieții*, în opoziție cu cea materialistă din trecut.

În adevăr pentru viața și activitatea omului liber în România mare, când nici o restricțiune nu ni se mai pune în cale, avem nevoie de *omul întreg*, omul conștient, directivat de forul său intern, pe care nu ni-l poate da decât *creștinismul*.

Multe din virtuțile pe cari credem că le-am avut în trecut, erau *negative*. Se datorau în parte, faptulul că uștile puterile *ne erau încuiate*, în nouile provincii și deschise numai pentru puțin în Țara liberă. Acum sunt deschise tuturor.

România nouă are nevoie de oameni *virtuoși individual*, pentru a da o societate și un popor la fel. Pe acest om nou nu ni-l poate da concepția materialistă a vieții: că suntem și ne reducem la materie și că, cu viața de aici, totul s'a sfârșit.

Fericitrea nu o putem vedea în „bea, mănăcă și te veseleşte“, pentrucă aceasta ne cufundă în materie și ucide spiritul.

România nouă are nevoie de *muncă și luptă eroică*, pentru a se consolida și a-și da partea ei în lume, iar *eroismul nu izvorește decât din credința care ne face să ne știm nemuritori și care ridică valorile etice ale vieții la cea mai înaltă considerație*.

Doctrina și morala creștină crează omul care pune datoria *față de spiritul său, societate și neam, mai presus de toate*.

Poruncile creștinismului crează pe omul erou în viață, care nu se lasă condus de sentința forului extern, care poate întârzi, el se conduce de *aceea a forului intern*. Toate popoarele libere, care n'au avut o înaltă morală, mai ales în clasele ei conducătoare, au putrezit și s'au prăbușit.

Omul liber nu poate trăi corect decât dacă *de bună-voie se robește conștiinții sale sănătoase*, susținută de o credință spiritualistă și o morală înaltă.

De aceea noule generații bine se intitulează creștine; condiția e să și fie în realitate, *nu numai cu numele*.

Generația de azi e nevoie să treacă dela afișare la *practica creștinismului*. Să fie așa cum se numește. Să practice, din convingere, poruncile creștinismului. Să fie cinstită, muncitoare, modestă hotărâtă, gata la privațiuni, eroică în lupta vieții. Să vadă toată activitatea ei prin prisma permanentelor interese naționale, umane și de Stat. Să fie incoruptibilă.

Să se folosească de mijloacele harului divin, depozitate în sf. Biserică.

Munca constructivă ce o așteaptă e enorm de grea și numai conștiințele degojate de materialism, sunt vrednice să o poarte cu *eroism*, cu dezinteresare personală.

Generația de azi a simțit adevărul; trebuie să-l pună în practică, să fie creștină cu tot sufletul, cu toată viața. Așa vor regenera societatea și națiunea. Tineretul și afirmă că a pornit pe acest drum.

2. A doua alarmă ce o dă generația de azi e valoarea *ideii naționale* în alcătuirea intrinsecă a Statului român.

Când în primul ani după unire, tinerimea a pornit o mișcare *naționalistă*, mulți din generația adultă spuneau că e o *aberație*. Intrasem în Statul *național*, — mai era nevoie și teren pentru naționalism? Să fi venit cu lupta asta înainte de unire! Atunci era rost, iar acum?

Cel ce luptaseră pentru unire — vorbim numai de cel bun — vedeau în ființă lupta națională în ceea ce au făcut ei și în primul ani nu înțelegeau tineretul.

Azi mulți, tot mai mulți, dau dreptate instinctului generației tinere. Intr'adevăr ceea ce s'a realizat prin unire nu era decât un postulat politic. Se dăduse forma căutată, dar fondul, alcătuirea internă națională, avea abia de-acum să urmeze. Principiul eliminării străinilor intruși, principiul reprezentării proporționale în tot aparatul de Stat și în toate întreprinderile particulare sunt numai *avangarda* adevăratei construcții naționale a Statului român. Sunt numai condițiile în care spiritul românesc va putea să dea creația Statului român nestingerită. Să pue, în alcătuirea lui, virtuțile poporul român:

În aceasta materie generația tânără trebuie să lucreze în două direcții: să pregătească terenul și să-și crească virtuțile naționale.

3. *Disciplină și autoritate*. Marea lipsă din pricina căreia ne înfundăm în noroi. *Autodisciplinare*, prin convingerea într'un front al tuturor energiilor luptătoare; ascultare și pedeapsă. Imbrăcarea în zale de luptă, ca așa, disciplinați, să poată conduce la vremea lor Țara, imbrăcând-o din nou în disciplină și autoritate.

Respect și ascultare de Dumnezeu, de legile omului, ale Patriei, respect față de Tron și de autoritatea constituită.

Dacă în actuala alcătuire sunt autorități constituite cari nu corespund, ele trebuie schimbate. Dar pentru cele rămase în picioare, necondiționat respect și ascultare.

4. *Necesitatea muncii constructive*, al patrulea principiu asupra cărui dă alarma tineretul de azi, e fundamental și adânc sesizată. Dela unire nu mai clădim și nu

mai infrumusețăm o *casă străină*, ci casa, Patria noastră. Lucrăm în ogorul nostru. Nu se mai poate admite să tragem chiulul *arândășului*, căci ne furăm propria căcutulă. Nu mai lucrăm pentru a întări o țară străină, sau a crește *puterile unui popor* străin, ca în trecut, ci muncim pentru *propria întărire*. Din aceasta *realitate* cu imperative inextricabile se confirmă și principiul național și organizarea muncii naționale asupra căruia am stărut mai sus.

Ceea ce fac tinerii de azi, — cărămizii, căminuri, — e un *simbol*: necesitatea muncii constructive, dacă vom să asigurăm viitorul.

Dar aceste principii călăuzitoare în viața generației tinere, nu sunt decât proclamarea, în formă nouă, a principiilor de viață ce au stăpânit în toate epocile, creatoare ale istoriei românești. Concepția creștină a vieții și ideea națională au stat la temelia apărării românești în trecutul glorios și a creației culturale și artistice. Principiul autorității și al muncii creatoare au stăpânit, mai pe urmă, în cel patruzeci de ani de domnie al Regelui Carol I. La noi, în Ardeal, toate patru au stăpânit până la unire.

Deci, în generația adultă, de amândouă laturile Carpaților, trăiesc încă oameni cari pot înțelege foarte bine năzuințele tineretului de azi și cu cari generația tânără se poate înțelege foarte ușor.

Nu e nici o nevoie de luptă între generații, ci de luptă împotriva elementelor rele, ori din care generațiile ar face parte.

Carența elementului conducător rural

de Ion Breazu.

„Cercurile culturale sunt ramificațiunile cele mai îndepărtate de centru ale Asociațiunii, prin care aceasta intră direct în atingere cu păturile largi ale poporul”. Astfel glăsuște Al. 1 din articolul 32 al Regulamentului „Astrei”. Conform literei acestui Regulament și spiritului dela temelia Asociațiunii, care este mai presus de toate o instituție pentru răspândirea culturii în masele populare, cercul

cultural este așa dar o celulă primară, dela puterea de viață a căreia atârână întregul organism al „Astrei“. Conducerea centrală a Asociațiunii a și făcut, din această pricină, eforturi neîntrerupte pentru înmulțirea și întărirea cercurilor culturale. Cele mai bune despărțăminte ale noastre au fost acelea care și-au făcut o înaltă idee despre rostul acestor organizațiuni și o imperioasă datorie din răspândirea lor până în cele mai îndepărtate cătune ale teritoriului lor de activitate. Am înșirat în raportul nostru către adunarea generală dela Timișoara, despărțămintele care merită toate elogiile pentru realizările lor în acest domeniu, atât de important

Dacă am marca însă pe o hartă a teritoriului de activitate al „Astrei“ toate cercurile ei culturale, ne-am găsi în fața unor goluri, supărătoare prin dimensiunile lor, unde rar dacă se ridică ici-colo câte o astfel de cetățute culturală. Numeroase din vechile noastre cercuri nu corespund apot întru totul mentrii lor. Activitatea lor este intermitentă, întâmplătoare, sau cu totul neînsemnată. În vizitele noastre am făcut adeseori această dureroasă constatare. De aceea dinamizarea cercurilor culturale rămâne pe întâiul plan al preocupărilor conducerii centrale a Asociațiunii. În curând se vor da și soluții practice și simple în această privință. Până atunci credem însă că e bine să insistăm asupra unora din pricinile carenței acestor organizațiuni, mai ales asupra acelor care reclamă o muncă stăruitoare, aproape o schimbare de mentalitate, pentru a fi înlăturate.

Dacă cercurile culturale ale „Astrei“ n'au putut fi înmulțite și dinamizate, în măsura în care a dorit-o conducerea acestei societăți, faptul se datorește în mare parte neînțelegerii intelectualilor dela sate pentru mentrea lor. Avem admirabile exemple de devotament pentru „Astra“ din partea câtorva elemente de elită a acestor intelectuali, o mare parte din ei fac însă ureche surdă la apelurile insistente ale despărțămintelor de a întemeia astfel de cercuri.

Ne găsim, de fapt, în fața unei grave deficiențe a cadrelor conducătoare rurale, din pricina căreia suferă nu numai „Astra“, ci întreaga noastră viață publică. (Mă gândesc mai ales la Ardeal și Banat, pe care le cunosc

mai bine). Înainte de Untre ajunseseam la un fel de echilibru în această privință. Funcțiunea de preot și învățător își avea scopurile ei bine definite, în care erau implicite și acelea de conducător sufletească al satului, unde soarta așeza pe acela ce le îndeplineau. Aceste funcțiuni erau ocupate apoi de numeroase elemente de elită, fie din pricina că simțeau o adevărată chemare pentru ele, fie din imposibilitatea de a ocupa alte profesii. Și într'un caz și într'altul, satul oferea intelectualului român un post de comandă, acceptat și îndrăgit chiar. Întreaga noastră viață politică și culturală era de altfel puternic orientată spre satul considerat temelia rezistenței noastre naționale, mândria și biruința noastră de mâine. A te încadra în viața lui era o datorie de onoare și o mare satisfacție sufletească.

După Untre acest echilibru, atins după îndelungate eforturi, a fost adânc sdruncinat. O mare parte din intelectualii satelor au alergat la oraș pentru a se pune în serviciul noului organizațiunii de stat. Fiilor de țărani, trimiși cu duiumul la învățătură, li s'a deschis porțile tuturor carterelor, la care înainte nici nu îndrăzneau să se gândească. Orașul îi chema pe toți cu ademențurile lui multiple și înșelătoare. Spre satul părăsit nimeni nu-și mai întorcea capul, decât de nevoie. Carterele preoțești și învățătorești nu mai rețineau decât pe acela care nu era cu totul lipsit de mijloace, sau nu puteau să treacă barierele unor examene. În tot cazul ei priveau cu jind la colegii ce le-au luat-o înainte, instalându-se în confortul orașelor, în apropierea tuturor posibilităților de câștig și aventură, satul a fost considerat astfel un exil, sau, în cazul cel mai bun, o etapă în goana spre orașul care cheamă din zare. El nu mai este un scop, ci un mijloc, nu mai este o misiune, ci o povară, pe care să o arunci cât mai curând de pe umeri.

Aceasta este o cauză de natură generală a deficienței cadrelor rurale, inerentă momentului istoric prin care trecem. Ea a fost însă mult agravată și de anumite păcate specifice organizațiunii noastre de stat și vieții noastre publice. Intelectualii noștri, mai ales învățătorii, nu pot prinde rădăcini într'un sat, deoarece sunt mutați cu nemiluita, uneori în cursul aceluiași an. Cum să cunoască acest in-

telectual nevoile unui sat, cum să se facă prețuit de locuitorii lui, când în scurtul timp petrecut în mijlocul lor nu și-a putut încropi o stare socială, o gospodărie? Cum să se simtă chemat pentru o activitate publică, când în fiecare moment este amenințat cu transferarea? Unui intelectual venit din altă regiune îi trebuie cel puțin cinci ani pentru a cunoaște temeinic, obiceiurile, realitățile și oamenii satului în care s'a așezat. Acest lucru ar trebui să dea de gândit Ministerul Educației Naționale, pentru a pune frâu transferărilor și detașărilor, cu rost și fără rost, de pe urma cărora pierde nu numai școala, ci întreaga viață a satului.

De vole de nevole, exilații de pe o insulă se înțeleg între ei. Cei cinci-șase intelectuali români, cari se consideră exilați în satul nostru, de cele mai multe ori sunt sfâșiați de dihoncia politicianismului. Cel mai întărități adversari politici nu trebuie căutați în capitală, unde protejții partidelor știu atât de bine să-și facă concesii, mai ales când e vorba de vreo afacere, ci în târgușoarele din provincie și la sate, unde dușmăniile politice ating cele mai triste forme ale ureii, nerespectând nici familiile, nici cel mai elementar cod al onoarei. Trimisul „Astrei“ are uneori nevoie de tactul unui diplomat care împacă imperii înțeleștate în războaie de exterminare, pentru a grupa în cercul cultural pe toți intelectuali satului. Uneori această împăcare, realizată sub auspiciu atât de promițătoare, nu ține însă decât atâta timp cât este el de față.

Înăsprirea aceasta a raporturilor dintre conducătorii firești ai satelor nu se datorește însă numai politicianismului, ci și lipsei de ierarhie dintre ei. Înainte de Unire învățătorul era subalternul preotului; astăzi, când este desrobii din această supușente de către Statul român, el lucrează adeseori împotriva slujitorului bisericii. A mai apărut apoi și notarul, medicul (acesta mai rar) și perceptorul, cari sub vechiul regim nu erau decât arareori Români. Sudura lor în celula satului românesc se face anevole. Rapoartele noastre privitoare la frontiera de Vest ne relatează lucruri destul de grave în această privință. Delicată problemă a ierarhiei dintre elementele conducătoare ale

satului așteaptă o soluție grabnică. Satul este o familie, cu tradiții și moravuri de valoare a unor legi bine statornicite. Și familia fără ierarhie este condamnată certurilor și disoluției.

Iată câteva din metehnele de care suferă cadrele noastre conducătoare rurale. Ne permitem să atragem atenția conducătorilor de despărțăminte asupra lor, pentru a fi combătute cu toată energia. Până când nu vor fi înlăturate, organizarea și dinamizarea cercurilor culturale va înainta anevote. În conferințe cu intelectuali satelor, în ședințe de comitet, în consfătuiri intime, trebuie să se facă toate eforturile pentru a schimba această situație, dăunătoare nu numai „Astrei“, ci întregii noastre vieți publice, la temelia căreia rămâne statornic satul, rezervor neseecat al patrimoniului nostru etnic.

Noi probleme ale școlii țărănești

BCU Cluj / Central University Library of **Al. Dima.**

Este neîndoielnic că opera de educație a maselor a luat și în România în ultimul deceniu mai ales — o înfățișare adecvată atât structurii lor psihice, cât și noilor idealuri educative ale vremii. Câteva elementare, dar neclintite adevăruri, au fost în sfârșit sădite la baza activității de ridicare a păturilor impropriu numite „de jos“. Renunțarea mai întâi la apostolatul romantic, prin care îndușoșătoare energii de așa zisi „propagandiști culturali“ își cheltuiau puterile pe domeniul educației intelectualiste și verbaliste, a consfințit un imperativ al unei vremi care — ca a noastră — împărtășește un caracter hotărât realist. Să nu fim însă înțeleși greșit. La caldul idealism, care a stat totdeauna la baza avântului romantic, nu avem nici un motiv să renunțăm. El trebuie dinpotrivă tot mai mult exploatat, canalizat însă în spiritul vremii prin încadrarea lui în munca sistematică. Prin acest nou principiu, se alătură de îndată preceptului negativ de mai sus și unul pozitiv. Muncă sistematică sau metodică înseamnă în pedagogia socială aplicată maselor,

recunoașterea și pe acest tărâm a principiului cunoașterii realităților educabile, a mijloacelor de înălțare și în sfârșit a direcțiunii ideale de urmat. Toate aceste adevăruri multă vreme ignorate au fost — cum spunem — însușite de noi educatori ai mulțimii. Instituțiile ce s'au creat în slujba maselor în ultimii ani, s'au mișcat pe aceste linii directoare sau tind cel puțin să le urmărească. Nu altfel s'a întâmplat cu școala țărănească a cărei existență însăși e expresia noii metode educative. Ea porcede doar dela considerarea marilor noastre realități țărănești ca material principal național de educat, dela observarea că școala oficială a statului a activat mai mult pentru clasele urbane, că școala primară a satului chiar pregătea exodul la orașe întrucât le socotea pe acestea de un nivel mai ridicat către care satele au datorita să tindă. Urbanizarea culturii și civilizației rurale — ideal al școlilor apusene — se transpusese și la noi, sub legea implacabilă a imitației sterile. Acel spirit realist al vremii, despre care vorbeam, a deschis în sfârșit ochii asupra adevăratului drum ce trebuie urmat și care duce la principiul ridicării claselor țărănești la un nivel superior celui de până acum, dar în cadrul ei însăși, printr'o actualizare a propriilor ei virtualități și printr'o conștiință a propriei ei valori. Orașul nu mai înseamnă pentru noua concepție un ideal către care satul trebuie să tindă, ci o structură spiritual-economică specifică, deosebită calitativ de sat, care reprezintă de asemeni o lume aparte, un univers distinct. Noua instituție educativă urmează dar a fi creată în cadrul satului, pornind dela configurația lui reală și palpând în ritmul și atmosfera lui naturală: O instituție care să prelungească pe nesimțite, prudent și firesc, viața satului înălțându-i doar nivelul. Școala țărănească a năzuit să devină această instituție și judecând după mica ei experiență de numai cinci, șase ani, viitorul ei a fost pe deplin hotărât. Ea va rămâne la noi singurul mijloc educativ adecvat vieții și mentalității țărănești, menit să sădească din nou în țăranul desrădăcinat și dezechilibrat, credința în mistuna lui specifică în cadrul statului național românesc, fără a-i cobori la un rol subaltern.

O astfel de preluare a școlii țărănești a împărțit delă început „Asociațiunea“, care a transformat-o în preocupare principală și sistematică în toate despărțimintele ei, cu conștiința că se află în sfârșit pe drumul adevărat. Alături de ea, „Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina“ și mai ales „Fundatia Regală Principele Carol“ au adus contribuții din cele mai hotărâtoare întru izbânda ideii și perfecționarea instrumentului ce o servește. Școala țărănească a devenit astfel și la noi tipul ideal al școlii într-o țară de săteni și nu va mai trece mult de sigur până ce ea va fi reglementată oficial de stat. Experiența de până acum a instituției e de aceea cu atât mai interesant de urmărit, cu cât la capătul ei va avea de profitat oficialitatea însăși. „Transilvania“ și-a închinat acestui scop multe din paginile ei și ea e bucuroasă și mai departe să folosească munca și încercările tuturor întru limpezirea problemelor ridicate de noua școală. Pe această linie, se mișcă și articolul de față.

Școala țărănească și actualitatea.

O întrebare care s'a pus uneori conducătorilor de școli țărănești, a privit raportul ei cu actualitatea și problemele ce le ridică aceasta.

Se știe într'adevăr că școala oficială se caracterizează în genere prin tradiționalism. Mistuna ei principală a fost totdeauna și la toate popoarele să comunice generațiilor tinere valorile create de cele anterioare, să restabilească adică echilibrul dintre generații și să instaureze ideea continuității. Școala oficială a devenit astfel în mare parte și cu drept cuvânt, o instituție a trecutului. Va urma școala țărănească același drum? Se va situa ea pe linia tradiției și va realiza aceeași mistună ca și școala oficială? Spiritul tradiționalist a și fost cultivat cu precădere în școlile țărănești ale „Astrei“. El era de altfel foarte potrivit cu însăși ideologia „Asociațiunii“ și mai ales cu structura spirituală conservatoare a țăranului. Vârsta elevilor apoi, foarte mulți trecuți peste 25 de ani, se dovedea de asemenea proprie acestei mistuni.

Poate fi școala țărănească înțeleasă numai sub această perspectivă? Să aibe ea numai rolul unui muzeu istoric sau etnografic? Iată ceea ce nu poate fi cu nici un preț admis. În definiția școlii însăși există un element de ridicare, de depășire a trecutului, nu numai de păstrare a lui. Școala țărănească nu va trebui să facă excepție. Crearea ei însăși e de altfel un gest inovator și însemnează o biruință asupra puterilor întunecului. Ea va trebui deci să se fixeze și în actualitate și încă în cea mai vie și mai imediată. Să nu uităm într'adevăr că apariția școlii țărănești în Danemarca, înainte de jumătatea veacului trecut, se datora exclusiv unei reacțiuni a momentului istoric împotriva unei stări de decadență generală. Ea a crescut din actualitate și împotriva ei. Iată de ce o ancorare a școlii noastre țărănești în solul vremii este necesară. Într'o epocă într'adevăr în care haosul cultural și politic ne cuprinde în vâltoarea lui, când orientarea e greu posibilă unui intelectual clar, țăranul trebuie cu atât mai mult îndrumat și fixat asupra menirii lui țărănești în societatea actuală. Toate lecțiunile la toate obiectele pot fi legate de ritmul vremii, iar interesul stârnit de ele va fi cu atât mai viu și mai prețuit de țărani. Da fi opera tactului pedagogic al profesorului să îmbine în prelegerile lui sentimentul pentru tradiție cu cel pentru actualitate.

Școala țărănească, centru cultural permanent.

O altă problemă a școlii țărănești o alcătuiește raportul ei cu locul, în care funcționează și cu regiunea întreagă din care face parte. Prin analogie cu școala oficială care tinde să se înculece parcă în propria ei ființă, birocratizându-se și mecanizându-se, îngrădindu-și misiunea la fabricarea de absolvenți cu certificate numerotate, școala țărănească dela noi socotește de multorii că și-a împlinit datoria odată cu terminarea cursurilor. Împărtășită în unele părți, această vedere a fost combătută cu drept cuvânt în altele. Despărțământul nostru de Maramureș ca și școala dela Tg.-Fierbinți (Ilfov), despre care referență atât de interesant și bogat în sugestii dă *Stanciu Stoian* în primul studiu sintetic, larg cuprinzător ce s'a scris la noi, asupra

acestui subiect, au înțeles că misiunea școlii țărănești e mult mai complexă decât propriile ei cursuri și că freamătul ei de nouitate, trebuie să-l depășească negreșit atdurtile. Școala țărănească urmează să fie în permanent contact cu întreg ținutul în care trăiește. Elevii să nu fie recrutați de aceea pe o rază de întindere prea mare, ci să se adune într'un loc central la maximum 25—30 Km. departe de satul lor spre a fi vizitați de părinți și cunoscuți care au prilejul să vadă astfel și școala cu organizarea ei, să-i cunoască realizările spre a-i face o atmosferă prietnică. Fostii elevi să alcătuiască împreună cu actualii o familie spirituală, constituită în asociații, în jurul cărora să se polarizeze activitatea culturală a regiunii. Școala țărănească să pregătească ea însăși viitoarele elemente de „propagandă culturală“ care să nu mai fie porumbelii călători prin sate, ci factori de ridicare permanentă prin exemplul lor viu, desfășurat zi de zi în mijlocul satului. Numărul tot mai mare al absolvenților de școli țărănești ale „Astrei“ impun despărțimintelor grija organizării lor în asociațiile, de care vorbeam și pe care le credem menite a dinamiza din nou avânturile luptătorilor noștri.

Școala țărănească și localismul educativ.

Din necesitatea unui învățământ intuitiv, care să înfățișeze elevilor realitatea în mod viu și prin contact nemijlocit, a decurs metoda localismului educativ prin care școala ia prin toate obiectele programei ea și prin atmosfera ei spirituală cunoștință de mediul, în care și pentru care ea trăiește. Dacă localismul educativ e un principiu definitiv câștigat pentru pedagogie, n'avem nici un motiv să nu-l admitem și în școala țărănească, al cărui scop e să înalțe pe țăran, dar nu să-l depărteze de cadrul său obișnuit de viață. Incadrarea în actualitate, de care pomeneam mai sus, cere ca un corolar și incadrarea în spațiul geografic și în mediul biologic, psiho-istoric și social al ținutului. Școala țărănească apare atunci ca o expresie spirituală a unei mici regiuni și se structurează cu toată viața și organizarea, în vederea trăirii și înălțării în această re-

glune. Corespunzând și mentalității concrete țărănești, efortul educatorilor va trebui să îndepărteze programele și directivele de văzduhul abstracțiunilor.

Cum se poate realiza însă principiul localismului educativ în școala țărănească? Prioritar la programele analitice au fost preconizate două metode: orientarea localistă în cadrul obiectelor de învățământ, care au aspectul unor discipline izolate între ele, (literatură, matematică, agricultură, aplicatură etc.) dar cu obligația din partea profesorului de a face aplicații la realitățile locale, metodă folosită aproape general la „Astra“, sau orientare localistă pe „centre de interes“ (Dr. Decroly), așa cum a realizat cu multă artă pedagogică școala din Tg.-Fierbinți, a cărei activitate e pe larg expusă în citata lucrare a dlui *Stanciu Stoian*. Părându-i-se că metoda „Astrei“ pe obiecte de învățământ nu are un caracter localist, autorul amintește și-a făcut cu un alt prilej observațiile sale în marginea unui articol al semnatarului acestor rânduri, apărut în „Transilvania“ (vezi „Căminul cultural“). Este evident însă că o tratare pe cale științifică, având în vedere numai structura intrinsecă a disciplinelor de predat, cu intenția de a comunica țăranului un sistem de cunoștințe, n'a putut avea loc la „Asociațiune“ întrucât elevii nu s'ar fi acomodat nici când unei astfel de metode abstracte. Dacă felul predării a fost și la școlile „Astrei“ localist, interesul pentru o astfel de procedură va fi de sigur și mai mare în viitor, dacă vom expune aici localismul educativ preconizat de școala dela Tg.-Fierbinți. Școlarițtea a durat aici mai îndelung, doi ani, cuprinzând aproximativ lunile de iarnă, între Decembrie și Martie. Obiectele studiului au devenit *unitățile de viață* și anume: 1. *unități naturale* care sunt: grădina, câmpul, râul și balta, dealul, pădurea, muntele și marea; 2. *unități sociale* gospodăria, satul, statul, lumea. Tuturor acestor unități li se aplicau patru obiective educative: *educație gospodărească, sanitară, cetățenească, umanistică*. Educația gospodărească de pildă se realizează prin matematică aplicată, fizico-naturale, agricultură, zootehnie, cooperările aplicate toate unităților naturale și sociale. Științele intră deci în serviciul unităților, se grupează

harnic și sistematic în jurul lor. Spre a se înțelege și mai bine, iată programa analitică pe primul an privind unitatea naturală a grădinii.

Activitate de cunoaștere: a) vizitarea câtorva grădini, plan de cultură al unei grădini; b) cultura plantelor din grădină; c) noțiuni de fizică în legătură cu grădina; d) matematică aplicată la viața economică a grădinii; e) operațiile pentru valorificarea produselor grădinii; f) lecțiuni de sinteză.

Activitate practică: a) se sapă și se îngrașă pământul, se fac răsadnițe, gropi pentru cartofi, sfecele etc.; b) lucru în atelier pentru nevoile grădinii: araci, gașduri etc.; c) desen liniar: planuri de grădină, schițe de stupi etc. (Toate acestea privesc *educația gospodărească*). Urmează apoi *educația sanitară* în legătură cu grădina și anume: *activitate de cunoaștere:* se studiază bolile de nutriție, valoarea nutritivă a plantelor, fermentația, bacterii ș. a. *Educația cetățenească* înfățișează locurile din România unde sunt grădini, apoi priviri istorice asupra grădinăritului, pomiculturii, apiculturii la noi, importanța grădinii pentru formarea sufletului și cultul florilor etc. *Educația umanistică* se realizează prin lucrări cu subiectul: grădina, prin muzică înfonându-se cântece ca „Semănați pomi“, „A ruginit frunza din vîl“ ș. a., desen după natură etc.

Metoda centrelor de interes astfel preconizată are destigur meritul de a fi mereu mai aproape de realitate și mai ales de a-i păstra unitățile firești. În jurul grădinii, câmpului sau dealului, converg toate cunoștințele, care nu se mai leagă în sisteme de cunoștințe abstracte, în scheme logice, ci de unitatea concretă în care țărănul viețuiește și vrea să se ridice.

Adoptarea acestei metode presupune o pregătire profundă a programelor analitice, o conducere adânc informată pedagogic care să coordoneze obiectele de învățământ după unități, o conlucrare permanentă între profesori, care trebuie să fie specializați în învățământul țărănesc prin propria lor practică. Ca și în toate celelalte domenii, și în alcătuirea programelor dictează experiența didactică.

Am fi foarte recunoscători profesorilor dela școalele noastre țărănești dacă și-ar spune cuvântul asupra metodei mai sus expuse.

Asupra caracterului practic al școalei țărănești.

O problemă mai voim încă a ridica, fiindcă ni se pare că soluția ei nu e totdeauna justă. În ce măsură să aplicăm practicteismul în școala țărănească?

După „propaganda culturală“ de tip idealist, romantic, a urmat o puternică reacțiune realistă. A început după războiu să se ceară tot mai multe fapte și acțiuni, ci nu vorbe. Educația masei nu se mai putea făuri cu discursuri înflorite și avântate, pe cale verbală numai. De aci s'a trecut la cealaltă extremă: eliminarea educației umanistice și înlocuirea ei cu cea economică. Școalele țărănești au devenit în unele locuri numai școale agricole. S'a văzut în țăran numai preocuparea practică și utilitară; un simplu „homo faber“. S'a uitat însă că el e creatorul unei literaturi, unei muzici și unei arte populare, că adesea acestea domină pe celelalte: cu un cuvânt că ne aflăm și aci în fața unui om cu toate funcțiunile sufletește normale și că nu avem nici un drept a-l deforma într'un sens pur utilitarist. Scriu aceste rânduri fiindcă am observat că deși toate școalele noastre țărănești nu elimină cu totul educația umanistică, îi dau totuși un loc de cenușereasă, din care se vede că i s'ar dori mai cu plăcere lipsa. Această tendință trebuie însă serios combătută. Orice specializare urmează a fi dezvoltată numai pe baza sufletului omenesc în întregimea lui, armonie cultivat. Profesionalizarea duce la îngustime de orizont, la utilitarism, la mecanizare și favorizează pe teren etic, sentimente egoiste izvorâte din materialism. Astfel de preocupări nu pot intra însă printre obiectivele „Astrei“, care le-a combătut totdeauna.

Să nu exagerăm deci caracterul practic al școalei țărănești, ci să-l armonizăm cu directivele educației umaniste care — în înțelesul ei bun — îl sprijină chiar.

Biopolitică și învățământ

de **Dr. Ovidiu Comșia.**

I.

În numerile trecute ale acestei reviste, am redat, rezumativ, cadrul teoretic al crezului biopolitic. În cele ce urmează, vom încerca să desprindem din strânsa lui încheiere, rezonanțele practice, prin care biopolitica, îndreptar pururea actual, trebuie să supravegheze cadența pasului, în mersul spre culmi și veac al neamului nostru. Deși s'a convenit ca biopolitica să fie numită disciplină sau știință, ea e mai mult decât atât. Biopolitica e o spiritualitate născută din confluența mai multor discipline și științe. De pe liniile lor de confluență, biopolitica se desprinde ca o concepție de viață, o normă, un crez, care orientează omul și neamul, în direcția desăvârșirii tuturor calităților și latențelor lui firești.

În accepțiunea ei de spiritualitate, biopolitica implică o încheiere unitară. Noi recunoaștem că, a o diviza după probleme înseamnă a știrbi frumuseța întregului. Ea e totuși necesară, căci o înfățișare prea sintetică a problemei, risipește puțința unei înțelegeri utile.

Deși atomizăm problema, noi vom încerca, totuși să păstrăm un contur general, pentru a avea întotdeauna perspectiva întregului.

Dacă năzuința biopoliticii este de a selecționa, de a îndruma și sport valorile umane în conformitate cu capacitatea biologică a individului, să discutăm puțin măsura în care se acordă organizarea actuală a învățământului cu această năzuință. Să vedem dacă instrucția noastră de toate gradele, respectă sau nu principiul selecției și al îndrumării celor cu calități alese. Dela început vom spune că instrucția de ieri și de azi, nu numai că ignorează principiul biopolitic, dar îi este chiar ostil în multe privințe.

Instrucția nu se adresează decât unor însușiri parțiale din ansamblul însușirilor biologice ale elevului. Într'adevăr, finalitatea spre care tinde instrucția nu poate fi numai îndrumarea elevilor spre portul celor mai variate cunoștințe și, selecționarea lor după capacitatea de a reține aceste cunoștințe. Succesul în viață și, mai ales utilitatea individului ca element al neamului și al societății nu depinde nici pe departe de cumulum de cunoștințe la care a fost obligat în timpul școlarității sale. Utilitatea prezentă și viitoare a individului ține de armonia dezvoltării sale biologice (fizică, intelectuală și sufletească) și de locul pe care și-l cucerește în virtutea acestei armonii.

Pedagogia de ieri a fost puțin pătrunsă de acest adevăr cuprins în crezul biopolitic. Cea de azi îl întutește, teoretic, cu oarecare exactitate; lipsește însă efortul organizat și conștient de a-l impune practic. În cei aproape 20 de ani de când biopolitica flutură cu insistență chemarea spre o nouă organizare a statului, în care capitalul ocrotit să fie, în primul rând, capitalul biologic, iar economia cea mai respectată, economia umană, o mulțime de științe și discipline contingente sau mai îndepărtate, au suferit cu timpul transfigurări biopolitice. Transfigurări, o mărturisim, tardive, dintre care foarte multe nu s'au efectuat pe calea scurtă și firească a atingerii directe cu „biopolitica“ de esență autohtonă, ci pe calea întoarsă a imitației străine. Principii condamnate la noi, dar aplicate în alte părți sunt preluate, cu entuziasm, de cei ce le-au disprețuit înainte. Un notan de priorități risipite pentru totdeauna printr'o etnică neîncredere în valorile noastre. Dar pe lângă întârziata satisfacție pe care grațitudinea anilor o dă crezului nostru, noi simțim azi, mai mult ca oricând, datoria, nu a unei senine revendicări de prioritate, ci a luptei pentru biruința definitivă a adevărului biopolitic, organizat în ființa statului nostru.

Instrucția de mâine va trebui să recunoască sincer că elevul e în primul rând un organism aservit legilor fără apel, ancorate în Imperiul vieții; un zăcământ de calități și defecte, susceptibil de a fi supus unei raționale exploatari, cu scopul de a da randamentul maxim pentru binele

colectiv. Dispozițiile bune și rele primite ca zestre moștenită sau, unele, chiar din ambianța externă, trebuiesc studiate, pentru a le accentua pe cele bune și umbri pe cele rele. Raportul numeric și calitativ între aceste dispoziții variază de la individ la individ. Niciodată, nici chiar printre gemenii monovitelini, care au o foarte asemănătoare înzestrare străbună, nu vom putea întâlni doi indivizi identici ca valoare biologică. Dacă inegalitatea înzestrării e de esență axiomatică, dacă fiecare elev are o altă capacitate biologică, deosebită de aceea a tuturor celorlalți, nu se mai poate persista în greșala de a-i considera pe toți egali și de a-i încadra în șablonul acelui program. În fiecare clasă sunt elevi care depășesc programul, alții care vor putea ține pas cu el, în timp ce o a treia categorie va fi depășită sau străvătă sub greutatea acelui program. În același timp, vor fi alții care prin talentul sau vocațiunea lor ar evada din cercul rigid al uniformității și, pe care legile și regulamentele îl forțează să se păstreze la nivelul redus al standardului.

Tendința de nivelare, unul dintre defectele de totdeauna ale învățământului, izvorât din falsă concepție asupra copilului ca ființă abstractă, cu creierul și sufletul flexibil ca ceara pe care învățământul și educația îl poate modela după plac, a căzut în fața adevărului biologic. Învățământul nu mai poate fi privit astăzi ca omnipotent. Nu e el acela care crează genii sau talente. El poate desăvârși numai latențele, dispozițiile favorabile individului și societății, talente și dispoziții de proveniență străbună sădite aprioric în ființa școlarului. Pedagogia de azi cunoaște acest lucru, cu toate acestea însă ea păstrează încă o vinovată aderență cu ilogica trecutului. Clasa continuă să fie privită ca o colectivitate echivalentă încadrată în șablonul programului. Elevul ca individualitate biologică nu contează; talentul și performanța lui sunt cel mult recunoscute dar nu și îndrumate; elevii mai puțin înzestrați, sunt cel mult sancționați, fără ca cineva să se intereseze de cauza inferiorității lor și, fără ca, mai ales să li se studieze unele aptitudini bune pentru ca orientarea lor viitoare să se facă pe temelul acestora. Buni sau răi, elevii cresc împreună

într'o ambianță pedagogică în care, din trinitatea biologică se exploatează doar intelectul, cultura trupului și a însușirilor sufletești fiind concesionată întâmplării. Într'un program care zădărnicește capacitatea multora fără să poată îmbunătăți nivelul scăzut al celorlalți. Părăsind școala, elevul nu intră în viață cu o individualitate conștie de valoarea proprie și de posibilitățile lui viitoare.

Dar chiar dacă am presupune că școala și-ar face cu conștiințozitate datorită biopolitice, situația generală nu s'a ameliorat prea mult. Legile care stau la temelia validității în viață trebuie schimbate și ele în sens biopolitic. În biopolitică nu există măsuri parțiale. Crezul biopolitic trebuie să impregneze simultan toate ramurile de activitate umană și organizare instituțională. Ce l-ar folosi tânărului care, armonie desăvârșită de însușiri și posibilități, pornind la muncă, întâlnește ostilitatea selecțiunii sociale. Ce ar simți creierul lui instruit și sufletul lui educat în fața spectacolului cotidian al ascensiunii gratuite a mediocrității. Câte valori autentice nu capotează în fața acestui spectacol; câtă energie risipită pe tărâmul umilinței impuse.

Biopolitica nu ne apare numai ca o justiție nouă cimentată în edificiul statului, dar ca o morală nouă care să accepte cu seninătate descătușarea valorilor și, să le îndrume pasul spre destinația lor firească.

(Urmează).

Speranța medie de a trăi

de **Dr. Petre Râmneanțu.**

Sub noțiunea speranței medii de a trăi se înțelege numărul anilor pe care îi pot spera să-i trăiască în medie născuții-vii, din momentul nașterii și în general populația de orice vârstă până la moarte. Media speranței de a trăi se calculează ținând seamă de vârsta populației dela un recensământ și de decesele pe vârstă care s'au produs într'un interval de trei ani într'o comunitate. Calculul fiind lung și destul de complicat îl dăm detaliat în altă parte. Ca acest calcul să fie înțeles măcar principial, îl rezumăm printr'un exemplu teoretic. Presupunând, că am urmări dela naștere până la moarte 100,000 de născuți-vii, suma anilor vârstei dela moarte, împărțită cu 100,000 ne-ar da lungimea medie a vieții acestei populații. Aceasta, când e calculată pentru un anumit an de calendar e egală cu speranța de a trăi. În cele mai multe țări speranța de a trăi se calculează în cadrul altor probleme, în așa numitele tabele de viață. Acestea, în aproape toate țările se calculează în mod periodic. În România speranța de a trăi e calculată pentru întreaga țară, relativ la anul 1912¹⁾ și pentru muncelplul Cluj, referitor la 1930.²⁾

În fine, trecând peste aceste considerațiuni care interesează mai mult pe actuari, demografi și oameni de sănătate publică, să intrăm în miezul problemei care ne preocupă, în a face cunoscut importanța speranței de a trăi.

Am constatat, că lumea intelectuală dela noi, în comparație cu cea din alte țări, se folosește de media speranței de a trăi mult mai puțin sau chiar de loc, deși acest

1) Santelevici M.: Note sur une table de mortalité de la population générale de la Roumanie. Bul. statistie al României. No. 6—7, 1921.

2) P. Râmneanțu: Lungimea medie a vieții în Cluj. Bul. Eug. și Biopolitice, No. 11—12, 1936.

indice e de o precizie absolut matematică și are mai multe aplicațiuni. Natural, când ne propunem propagarea ideii de a forma criteriul de judecată pe baza speranței de a trăi, presupunem că toată lumea e de acord cu noi: dorința fiecărui muritor e să trăiască cât mai mult, dacă se poate chiar vârsta biblică de 70 de ani.

Amintind, ca exemple numai sănătatea publică și politica generală a statului, ca pe cele mai din aproape observate, ar trebui, atât acei cari poartă responsabilitatea organizării activității cât și marele public, asigurătorul bugetului, să aprecieze rezultatele obținute mai ales prin prizma speranței de a trăi. Fiindcă în sănătatea publică pentru toți deopotrivă e prea puțin important, că serviciul merge ca ceasul, hârtiile sunt la timp rezolvate și în regulă aranjate. Ceea ce ar trebui să intereseze e faptul dacă problemele cari periclitează sănătatea populației sunt studiate, atacate cu competență și mai ales dacă au fost rezolvate cu succes. Ori acest succes mai precis, decât prin proporțiile diferitelor mortalități — infantilă, generală, de anumite cauze, poate fi măsurat numai prin speranța de a trăi.

La fel se pune problema și în politica generală a țării, fiindcă nu faptul, că un guvern a știut să sporească și să cheltue un buget e suprema lui chemare, ci obținerea unui maxim de randament. Nu numărul serviciilor proaspăt create și al clădirilor nou construite e criteriul de apreciere a activității, ci ansamblul repercusiunii chiverniseliilor din toate domeniile asupra prelungirii mediei de viață, trebuie căutat. Dacă am fi privit astfel activitatea depusă în toate domeniile și mai ales în ai politicii generale, de când noțiunea speranței de a trăi e cunoscută, cu siguranță, cu toții am fi pus întrebarea: de ce în ultimii 30 de ani, cu toate eforturile cetățenești depuse, în România nu s'a prelungit media de viață? nu cumva în multe direcții instituțiile create și activitatea desfășurată nu corespund cerințelor reale și nu sunt bine canalizate?

Aceste întrebări sunt de sigur grave și în alte țări ar avea chiar consecințe asupra acelor cari și-au asumat în repetate rânduri răspunderea. Dar e tot așa de ade-

vărat, că deși ele și la noi exprimă o realitate precis măsurată și veșnic comparabilă cu cea din alte țări, după cum reiese din următoarea tabelă, totuși nefiind până de prezent puse, nu putem pe baza lor să acuzăm pe nimeni.

Speranța de a trăi la naștere, în câteva țări la anumiți ani

Țara — Anii	Speranța de a trăi la naștere, în ani		Țara — Anii	Speranța de a trăi la naștere, în ani	
	Bărbați	Femei		Bărbați	Femei
Anglia și Galia			Olanda		
1901—1910	48 53	52.38	1900—1909	51.00	53.40
1920—1922	55 62	59 58	1921—1930	61.90	63 50
Australia			România		
1901—1910	55 20	58.84	1912	39.17	40.10
1920—1922	59.15	63 31	Cluj		
Danemarca			1930	52	23
1906—1910	54.9	57.9	Statele Unite ale Americii		
1926—1930	60 9	62.6	1901	46.07	49 42
Franța			1933 (albi)	60 86	64 40
1898—1903	45 74	49 13	Suedia		
1928—1933	54 32	59.04	1901—1910	54 55	57.00
Germania			1926—1930	61.19	63.33
1901—1910	44 82	48 33	Zeolanda-Nouă		
1932—1934	59 86	62 81	1901—1905	58 09	60 55
Italia			1931	65.00	67.88
1901—1910	44 24	44 83			
1930—1932	53 80	66.00			

În rezumat, propun ca media în ani a speranței de a trăi să fie cât mai frecvent întrebuintată în măsurarea celor mai multe branșe de activitate cu influență directă asupra ambianței și sănătății populației.

Fiindcă numai așa, umilind prin cifre pe cei cari încă cred că deținerea unui serviciu e un scop în sine și relevând pe cei cari pătrunși de simțul datoriei, muncesc pentru a contribui la prelungirea speranței de a trăi, vom reuși să determinăm conștiințe și răspunderi.

Inteligența naturală în raport cu clasele sociale

de **Dr. I. Făcăoaru.**

Spuneam în ultimul articol, că ne vom ocupa de problema variațiunii inteligenței medii în clasele sociale. În provinciile noastre din vestul țării „Inteligența“ este termenul folosit pentru denumirea categoriei intelectualilor. Potrivit termenului, ar fi să credem că acel complex de funcțiuni psihice exprimat prin noțiunea de inteligență, este atributul exclusiv al intelectualilor, pe când clasele de jos ar fi lipsite de el. Realitatea este alta. În cazuri excepționale, un analfabet poate fi tot așa de inteligent ca un învățat, după cum ambii pot avea același complex pigmentar sau aceeași statură. (Nu-i vorba de identitatea absolută nicăieri în natură). Funcțiunile psihice sunt ereditare ca și însușirile morfologice. Cele două inteligențe pot fi foarte apropiate în ce privește potența lor cantitativă și calitativă înăscută. Sunt cu multă probabilitate ușieri cari egalează sau întrec în inteligență pe miniștrii lor! Sau cel puțin era cazul la punctul de plecare. Oricât de mari par deosebirile între aceste două categorii de oameni, ele sunt adesea de ordin social și nu biologic. Deosebirea, care desparte adânc cele două destine de aceeași valoare intrinsecă la început, este urmarea oportunităților sociale cari au avantajat pe unul și au stingerit pe altul. Firește, că și eficiența muncii lor este fundamental deosebită.

Omul instruit poate realiza mai mult și mai bine ca omul neinstruit, chiar dacă acesta din urmă ar avea o inteligență superioară celui dintâi. Cel care dispune de o pârghe sau o macara are o eficiență la muncă neasemuit superioară celui lipsit de asemenea instrumente. Cunoștințele și experiența omului instruit au rolul acestor instrumente. Distribuția inteligenței în cele două categorii so-

cială — în masa poporului și la intelectual — este analogă, cum analogă este distribuția unui atribut fizic — ca statură, să zicem. Așezând indivizii componenți ai celor două grupe — norod și intelectuali — în ordinea înălțimii și unind printr'o linie imaginară creștetul lor, vom obține două curbe foarte asemănătoare. Dacă am dispune de un instrument tot așa de sigur ca antropometrul pentru măsurarea inteligenței celor două categorii, curbele reprezentând patența lor mintală ar fi tot așa de asemănătoare ca și în cazul staturii. O deosebire însă vom observa și încă una foarte însemnată: nivelul curbelor va fi mai ridicat în categoria intelectualilor și pentru statură și pentru inteligență. Cu alți termeni, intelectualii dispun de o inteligență naturală superioară în medie straturilor largi. Factorii exogeni favorabili — stare economică, mediul cultural ridicat, etc. — un rol secundar în mecanica stratificărilor sociale, rolul determinant revenind factorilor endogeni. Atribuirea termenului de inteligență clasei intelectualilor corespunde așadar — ca multe alte denumiri și expresii populare — în adevăr realității. Valoarea medie a inteligenței crește în raport direct cu ascensiunea claselor către vârful piramidei sociale.

Materialele experimentale pare a nu lăsa loc de îndoielă în această privință. *Odin* a stabilit că cei 623 bărbați francezi a căror origină a fost cercetată de el, proveneau din clasele următoare:

30.0%	din magistratură	11.0%	din clasa mijlocie
25.0%	„ nobilime	6.8%	„ „ lucrătorilor.
23.0%	„ profesiuni libere		

Peste $\frac{3}{4}$ dintre Francezii celebri provin din magistratură, nobilime și profesiuni libere, deși proporția acestor clase în populația generală e de numai $\frac{1}{10}$.

Tot din aceste clase provin literații altor țări în proporții variabile, dar apropiate celor din Franța. Așa literații englezi aparțin celor 3 clase în rata de 69%, literații germani cu 74%, literații italieni cu 78% și literații spanioli cu 80%. *Odin* a împărțit 619 literați de talent, cari au trăit între anii 1300 până la 1825 în două clase, bogați și săraci. Bogații sunt de 10 ori mai numeroși cu 562 decât

săracii cu 57. Dacă înzestrarea naturală — spune Odin — ar fi ea singură determinantă pentru succesul în cariera științifică, am avea un număr cu mult mai mare de oameni iluștri proveniți din familii sărace. Copiii din familii bogate au șanse de cel puțin 40—50 de ori mai mari ca cei din familii sărace să devină cunoscuți. Rezultate analoge a găsit de *Candille* :

dintr'o sută de membri
streini dela Academia
de știință, din Paris pro-
veniau :

din 40 de Francezi mem-
bri ai Academiiilor din
Londra și Berlin pro-
veniau :

41 ⁰ / ₀	{	din nobilime și	}	28 ⁰ / ₀
		clasele bogate		
52 ⁰ / ₀	{	din clasa mijocie	}	47 ⁰ / ₀
		din clasa rurală		
7 ⁰ / ₀	{	și muncitorească	}	25 ⁰ / ₀

Deși clasele muncitorești — adaugă autorul — sunt cele mai numeroase, proporția acestora fiind de $\frac{2}{3}$ până la $\frac{3}{4}$ din populația generală, acestea au dat cel mai puțin învâțați, cu toate ajutoarele care le stau peste tot la îndemână azi.

O confirmare temeinică găsim rezultatele celor doi cercetători în materialul lui *Havelock Ellis*. 828 savanți englezi proveniau :

n	%		n	%	
154	18.5	din clasele superioare	16	1.6	din marinari
139	16.7	„ clerici	27	3.2	„ funcționari
59	7.1	„ juriști	155	18.8	„ comercianți
30	3.6	„ medici	77	9.2	„ meseriași
65	7.8	„ profesuni diverse	50	6.0	„ țărani
35	4.2	„ militari	21	2.5	„ arta industrială.

Aceste rezultate concordă de altminteri cu acelea mai vechi ale lui *Galton*. *Ellis* subliniază faptul, că deși clasele lucrătorilor manuali sunt în proporție de $\frac{3}{4}$ din populația generală engleză, ele nu participă decât cu 15.7⁰/₀ în totalul savanților.

O grupă de 71 de filozofi și literați provenea : 45 (63.4⁰/₀) din clasele superioare și mijocii 24 (33.8⁰/₀) din burghezia inferioară și 2 (2.8⁰/₀) din clasele inferioare :

Relații asemănătoare dau : *Cattel* despre profesunea tatălui pentru 885 de savanți și *Clarke* despre 666 de literați.

Savanții :	Literații :
43.1% profesii libere	49.2% profesii libere
21.2% agricultură	22.7% comerț
35.7% muncă și comerț.	20.9% agricultură
	7.2% mecanici și clerici.

Visher a cercetat profesia tatălui pentru 18.400 persoane cunoscute, trecute în „Who's Who in America“ : 70% din numărul tatilor aparțineau profesiilor libere și comerțului. Spre a avea un fiu cu renume sunt necesari :

20 clerici	161 ingineri
46 profesioniști	680 fermieri
52 juriști	1600 lucrători cultivați
80 oameni de afaceri	4800 „ necultivați
105 medici.	

Cei cu mai multe șanse de a avea un fiu cunoscut în cultura țării sunt clericii, cele mai puține șanse au lucrătorii necultivați. Renunțăm la menționarea altor cercetări : toate concordă în a demonstra că straturile intelectuale și burgheze dau cel mai mare număr de oameni înzestrați cu facultăți creatoare.

Aceste stări de lucruri au o singură explicație : *selecțiunea*. Elementele superioare tind în general a ocupa treapta socială adecvată înzestrărilor naturale. Vom reveni mai amănunțit cu alt prilej, după ce vom fi considerat și proveniența elevilor excepțional înzestrați.

Optimismul literaturii ardelenne

(Idei dintr'o conferință)

de **Sevastian Voicu.**

Opera de artă are menirea de a înfrunța frumosul, se adresează sensibilității noastre estetice. Aceasta, fiind o calitate a spiritului omenesc, nu există singură, nici izolată, ci e parte întregitoare din spirit, care are și alte facultăți, care împreună compun viața spirituală. De câteori e pusă în acțiune o coardă, răsună întreaga vioară. Tot asemenea, de câteori e trezită una din facultățile spiritului, vibrează spiritul întreg. Realizarea frumosului mișcă întreg sufletul omului, intelectul ca și sensibilitatea cu toate ramificațiile lor.

Iată pentru ce se poate vorbi despre optimismul sau pesimismul unei literaturi, deși ea, ca operă de artă, realizează frumosul și se adresează direct numai sensibilității noastre estetice. Literatura noastră populară cuprinde multe capod'opere și în proză și în versuri. Deși sunt realizări ale frumosului, ele sunt optimiste. Optimiste în înțelesul că cititorul, pe lângă delectarea estetică, se alege și cu puterile spirituale sporite. Optimiste și în înțelesul că în această literatură nu birue, până la urmă, forțele instinctuale ale omului, ci puterile lui cele spirituale.

Biruința nu o determină intențiunea sau voința marelui autor anonim, ci însăși realitatea vieții omenești. În această realitate instinctele birue temporal în lupta continuă cu spiritul. Definitivă, curând sau mai târziu, după zile sau după ani, ori decenți, rămâne numai biruința spiritului.

După legi nepătrunse, dar verificate de viața omenească, binele, pacea, armonia, frumosul — tot însușiri ale spiritului, înving răul, dușmănia uritului. Stăpânirea continuă sau definitivă a acestora ar face imposibilă însăși

vieța omenească în drumul ei ascendent spre cultură, spre desăvârșire.

Înțelepciunea, intuiția, experiența milenară, ale poeziei au cunoscut de mult acest adevăr. De aceea în partea cea mai bună și mai mare a tuturor literaturilor populare, se validează optimismul, biruința spiritului asupra materiei.

Literatura cultă autentică a pornit din literatura populară. Ceea ce e tot atât, spunând că a pornit din sufletul unui popor, concretizat în literatura lui, în arta lui populară, mai întâi.

Literatura ardeleană își are începuturile — ea și cea generală românească, — în acest izvor nesecat al artei populare. Inspirația lui din ea, imitarea ei, creația cu motive scoase din ea, iată ce aflăm în cea mai bună literatură cultă.

Nota care se desprinde din literatura ardeleană este optimismul. După citirea ei, cu prea puține excepții, rămân cu puterile de viață sporite.

În alcătuirea sa sufletească poporul românesc e optimist, nu numai pentru că legile vieții omenești impun biruința spiritului asupra materiei, ci și pentru concepția religioasă ce au avut-o asupra lumii și vieții, strămoșii noștri Daci, concepție în care s'a topit, înălțând o și mai mult, creștinismul. Adie peste întreaga mentalitate și sensibilitate a neamului nostru împăcarea în nădejdea unei alte vieți și un fel de nepăsare pentru biruința temporală a materiei, a instinctului.

Dar sufletul ardelenesc i s'a mai adăugat, în cursul veacurilor de robie și nota de dârzenie pentru eliberare. Idealul libertății i-a sporit nota optimistă a sufletului, fără de care nu ar fi putut rămânea neînfrânt, nealterat.

Scritorii ardeleni, crezând din și cu sensibilitatea acestui suflet, nu puteau fi decât optimiști. Ei erau glasurile unui neam de luptători.

* * *

Barac și Aron, întâi imitatori ai versului popular în Ardeal, sunt prinși de curentul romantic al timpului și pre-

lucrează și subiecte streine în vers popular. *Arghir și Elena*, oricare i-ar fi izvorul inspirației, a ajuns o carte populară, prin adaptarea la atitudinea optimistă a literaturii populare. *Geneveva*, *Robinson Crusoe*, *Alexandria*, mai ales, în traducerile timpului au intrat în patrimoniul literaturii populare, nu numai prin asemănarea cu basmul românesc, ci și prin satisfacția etică ce lasă în sufletul cititorului. Traducătorii au înțeles ce lectură ar fi mai apropiată de sufletul poporului românesc.

Țiganiada lui Budai-Deleanu, întâia operă literară propriu zisă la românii ardeleni, e o lucrare satirică, și știm că întreaga literatură de acest gen are un caracter optimist: îndreptarea prin muștrare.

Bardul Ardealului, *Andrei Mureșanu*, a scris multe poezii elogioase, în nota timpului, dar n'a fost poet adevărat decât în „Deșteaptă-te Române!” singura lui creație care a rămas. „Răsunetul” lui Mureșanu nu e numai un strigăt de luptă, ci și încredere în biruință. Optimismul a fost depășit de hotărârea aducerii jertfei celei mari:

„Murim mai bine 'n luptă cu glorie deplină

Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost pământ!”

Ce depărtare dela acest optimism viguros până la lamentațiile fără inspirație poetică:

„Frumos e omul, Doamne, când mintea e regină!

În marea creație literară a lui *G. Coșbuc* e numai lumină, dârzenie, umor sănătos, încredere în destinul neamului și o înaltă prețuire a satului, a țăranului român, a pământului și cerului românesc.

În „Noi prem pământ” se redă superior întreaga conștiință românească: una care simte puterea neamului și știe că, voind, nimic nu-i poate sta în cale la câștigarea drepturilor sale, fiind ea singură, de milenii stăpâna pământului patriei.

„Când foamea ne va răscula

Când nu vom mai putea răbda

Hristoși să fiți, nu veți scăpa

Nici în mormânt.”

G. Coșbuc, „suflet din sufletul neamului său” chiar în fața destinului orb, ca în „Moartea lui Fulger”, rămâne

neînfrânt, în temelul optimismului creștin, parte esențială din sufletul național :

*Dar știu un lucru mai presus
De toate câte ți le-am spus :
Credința 'n zilele de-apoi
E singura tărie 'n noi...*

Creația poetică a scriitorului născădean a devenit în scurtă vreme, izvor de bucurie și energie națională. Atci e explcarea marelui popularității.

Ștefan Iosif e, înainte de toate, un liric, de-o fină sensibilitate. Dar în balade, el se substituie cântărețului popular care a cântat pe Mihu Copilul, făcând din „Gruta“ o capod'operă a vitejiei românești. Sftos și blând, cântându-și iubirile și plângându și deziluziile, sufletul său rămâne totuși întreg, sănătos, viteaz când vorbește în numele neamului în imnul războinic :

„Veniți viteji apărători ai Țării!“

Popularitatea lui O. Goga se datorește de asemenea, nu numai talentului, ci și optimismului său de luptător-poet.

Revolta înăbușită a unui neam întreg răzbate prin versul lui vigoeros, despiciând drumul spre libertate. Dar nici revoltă, nici vigoare nu există fără optimism. Iată, deci, că toți poeții adevărați ai Ardealului ne-au dat o literatură optimistă. Cettitorii lor au rămas înviorați, cu puterile spirituale crescute. După fiecare poezie citită, viața-ți pare mai frumoasă mai vrednică de trăit. Poezia autentică ardeleană n'a pleurat nici un strop de îndolală în sufletul neamului. Nu i-a întunecat fantazia, nu i-a slăbit sau anihilat voința, nu i-a bieiuit instinctele. Ci i-a crescut puterile superioare ale spiritului.

* * *

Proza literară a Ardealului a urmat același drum. Afară de câteva povestiri lirice ale lui Ion Popovici-Bănățeanu nuvela și romanul ardelenesc sunt pătrunse de nota optimistă a vieții, de liniștea spiritului asupra materiei. E manifestarea aceleiași concepții creștine asupra lumii și vieții ca și în poezie, aceeași necesitate intrinsecă de biruință, asupra instinctului, a forțelor spirituale superioare. Se zu-

grăvește și se încheagă în paginile acestei literaturi sufletul luptătorului care trăiește pentru a învinge, prin oricâte suferințe ar trece.

Pentru a ne documenta, e de ajuns să pomenim trei nume de prozatori ardeleni: Slavici, Agârbiceanu, Rebreanu. Nu numai din „Popa Tanda“ se ridică o însuflețire sentină de-a birul vieată, ci din întreaga operă literară a lui Slavici se vede zădărnicia a tot ce nu este credință, voință, caracter, se desprinde o înălțătoare și întăritoare concepție etică. Tot asemenea din schițele, nuvelele și romanele lui Agârbiceanu: Două iubiri, În luptă, Arhanghelii, Legea minții, Stana etc. Literatura lui Rebreanu socotim a nu se depărta prea mult, prin realismul ei crud, de aceeași notă optimistă a literaturii ardelenesti.

Noua poezie și proză ardelenescă — după ce încercările întâiului deceniu de după unire — au dibuit în mai multe direcțiuni, au revenit la inspirația autohtonă, atunci când au răsărit talente reale.

E un titlu de mândrie pentru literatura dela Apusul Carpaților și o cheazăște pentru sănătatea literaturii naționale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Străbătând despărțămintele

de I. B.

O nouă consfătuire privitoare la frontiera de Vest a avut loc la Oradea, în ziua de 28 Ianuarie a. c. Au luat parte la ea dntii Dr. Iuliu Moldovan, președintele „Astrei“ (care a condus desbaterrile), Păr. consilier eparhial Zah. Moga, reprezentând Biserica Ortodoxă, maior Popescu, repr. armatei, Dr. Teodor Popa, avocat președintele desp., d-na Veturila Candrea, Dr. Mărcuș, avocat, prof. Vornicu și Sălăjean, preot Andron, membri ai desp. Oradea, Dr. Ilea, preș. desp. Maramureș, Dr. Seleș, preș. desp. Satu-Mare, prof. Ghergariu, preș. desp. Sălaj, prof. Coza, preș. desp. Carei, prof. Flueraș, preș. desp. Betuș și cel ce semnează aceste note. Într'o expunere de aproape două ore, dl Dr. Iuliu Moldovan a arătat stadiul înaintat al lucrărilor pentru organizarea frontierei pe un plan unitar de acțiune cu întăririi elementului românesc. D-sa a relevat bogatul material pe care îl cuprind rapoartele intrate până acum, privitoare la situația din diferite despărțăminte, sau la anumite probleme de ordin general. A insistat în mod deosebit asupra gravei probleme a căsătoriilor mixte, așa cum ea apare nu numai în orașele de pe frontieră, ci în toate orașele ardelen, în urma anchetelor făcute prin despărțămintele noastre. Studiul acesta, bogat în sugestii, în multe privințe revelator, va fi, de altfel, dat publicității în curând. D-sa a arătat apoi investigațiile necesare, pentru ca problema frontierei de Vest să fie studiată în întreaga ei complexitate. Un chestionar va fi trimis despărțămintelor spre completare. Numeroși din cei prezenți au dat sugestii privitoare la modalitatea de reculegere a materialului de studiu. Toți au fost de acord că problema a intrat pe făgașul cel bun și „Astra“ a făcut un mare serviciu românismului, scoțând-o în evidență, cu atâta competență și autoritate. Iarna

aceasta va fi consacrată studiului. În toamna viitoare se trece la realizări. Rugăm și pe această cale despărțimintele cărora li se vor trimite chestionare să le completeze cu toată seriozitatea și obiectivitatea.

Momente arădane. Despărțământul nostru central din Arad, în fruntea căruta stă omul de energie și de inițiativă Dr. I. Marșieu, cu toate dificultățile pe care le întâmpină, își realizează pe încetul vastul program de muncă, pe care și l-a alcătuit în anul trecut și despre care am mai avut prilejul să vorbim în paginile acestei reviste. Un punct important al acestui program era cinstirea memoriei marilor figuri culturale și naționale, atât de numeroase în această regiune, bogată în fapte culturale și politice pentru păstrarea și biruința românismului. Seria comemorărilor din acest an a fost începută prin festivitatea dela 23 Ianuarie, în amintirea gazetarului slovac Gustav Augustini, redactor la „Tribuna Poporului“ și „Tribuna“ din Arad, activitatea căruta a fost o pregătire prin credință și jertfă a prieteniei care stă astăzi la temelia Micel Antante. O ceremonie a avut loc la cimitirul „Pomenirea“, lângă mormântul lui Augustini, restaurat din grija „Astrei“ la care a luat cuvântul protopopul slovac Ivan Bujna din Nădlac, dl Ascaniu Crișan din partea societăților federalizate ale Aradului, dl Sabiu Eșuțianu din partea Regionalei Bănățene a „Astrei“, dl Ing. Ambruș, în numele coloniei cehoslovace din Arad și dl Milancovicei, inv. sârb, în numele conaționaliilor d-sale. Tuturora le a mulțumit dl Feodor Ruppel, unul din nepoții lui Augustini. În cursul după mesei corul „Armonia“ a dat un concert la Palatul Cultural, în cadrul căruta dl Sever Bocu a vorbit despre ziaristica ardeleană dela începutul acestui veac, așezând astfel pe Augustini între tovarășii lui de muncă și de sacrificiu. A fost un act de pietate, care a strâns și mai mult o prietenie între neamuri cu jertfe și aspirații comune.

Cu o săptămână în urmă, în 30 Ianuarie, a avut loc cel dintâi congres al Federației Societăților Culturale din Arad. Se știe că societățile mai de seamă din acest oraș au ajuns la o înțelegere, spre care alte centre și țara întreagă a năzuit de mult fără să o atingă, spre marele re-

gret al tuturor acelor care au la inimă problemele culturale ale nației. În această federație despărțământul nostru local are un loc important, președintele lui fiind președintele ei de drept. Congresul din 30 Ianuarie a dovedit viabilitatea și marea utilitate a inițiativei arădane. Cel care au luat parte la el au avut o adevărată satisfacție sufletească, văzând cum comunicările lui, uneori destul de aride, au fost urmate cu mare interes de tot ce are mai select acest oraș cu o clasă intelectuală atât de numeroasă. O înaltă ținută de seriozitate și prestigiu a împrumutat congresului prezența I. P. S. Episcopului Mager, care a prezidat desbaterile și a subliniat importanța lor, arătând o adâncă înțelegere pentru ele și o nestrămutată hotărâre de a se pune în serviciul desideratelor exprimate în numeroasele comunicări ale acestui sfat cultural. S'a vorbit la acest întâi congres mai ales despre trecut și despre monografia regiunii. Arădanii vreau înainte de toate să-și cunoască temeinic valorile locale, pentru a clădi pe ele viitorul, la care au tot dreptul să privească cu încredere. Numărul viitor al revistei *Hotarul* ne va aduce textul tuturor acestor comunicări, astfel că vor putea fi citite cu răgaz și de cei care n'au putut să le asculte. Unele din ele pot servi de exemplu și pentru alte orașe ale noastre.

Despărțământul nostru arădan nu își mărginește însă activitatea numai la oraș. Am amintit, în raportul nostru din anul trecut, de campania pentru întemeierea de cercuri culturale, pe care a desfășurat-o cu atâtă temeinicie și succes. Ea a fost continuată în iarna aceasta. Dar ceea ce constituie un titlu de mândrie pentru munca în curs de desfășurare a organizației noastre arădane sunt cele *patru școli fărănești*, pe care le-a inițiat în patru comune fruntașe, unele cu colaborarea intelectualilor din Arad. Despărțământul a dat instrucțiuni detaliate și a urmărit de aproape buna funcționare a acestor instituții.

Concurs de coruri la Făgăraș. Țara Oltului este o comoră etnografică. Dintre regiunile ardeleno numai Hațegul îi poate sta alături. Iată de ce ne bucurăm că în fruntea despărțământului nostru din Făgăraș stă un om cu o mare iubire și o adâncă înțelegere pentru portul, cân-

tecul și dansul regiunii, profesorul Valer Literat. De ani de zile, d-sa strânge într-o modestă cameră a liceului făgărășan, așezând cu sfîntențe în lăzi, piese pentru un Muzeu Etnografic al „Astrel” locale, pentru care durere, nu găsește încă înțelegerea care ar merita-o. Ceea ce nu-l face însă să-și piardă nădejdea că într-o bună zi oprejele, ille și cătrințele înflorite vor putea fi așezate într'un local potrivit, servind de mândrie făgărășenilor și de îndreptar pentru portul național al regiunii, tot atât de amenințat ca și în alte părți.

Di Literat nu este îndrăgostit însă numai de podoabele trupului, ci culege și cultivă cu aceeași destoinicie și podoabele sufletului țărănesc. Despărțământul condus de d-sa ne-a surprins acum doi ani cu o foarte reușită școală de conducători de coruri sătești. Rezultatele acestei binecuvântate inițiative încep să apară. La 24 Ianuarie a. e. 8 coruri sătești au venit la Făgăraș pentru a sărbători această mare zi prin cântecul lor. Fiecare a executat câte 2—3 bucăți, iar la sfârșit s'au reunit într'un ansamblu de 300 de coriști, ansamblu țărănesc de proporții necunoscute înainte de această regiune. Meritul lui și al pregătirii corurilor îl are dl prof. I. Sandu... „Dar ce încântare ochilor variatele costume și feluritele motive și îmbinări de culori din podoabele hatnelor — ne scrie, abia stăpânindu-și entuziasmul, prof. Literat“. „Am stăruit ca din toate satele să vină coriștii în portul lor local, cât mai vechiu și mai autentic. Am atras stăruitor atenția tuturor satelor asupra părții de originalitate din costum și m'au ascultat. Nu numai noi, Oltenii, am fost încântați revăzând varietatea și mândrețea costumelor noastre de altădată, adunate la un loc, dar mai ales cei veniți din alte părți și streinii nu-și mai puteau stăpânii admirația“.

Despărțământul a mai organizat un ciclu de conferințe, cu personalități din diferite centre culturale ale țării.

„Șoimii Carpaților“ este titlul unei noi reviste, al cărei întâi număr a apărut la Cluj în ziua simbolică de 24 Ianuarie. Ea este organul asociației al cărei nume îl poartă pe copertă. Un vechiu ideal al conducerii centrale a Șoimilor se înfăptuește astfel, în formele sobre temeinice, bine

gândite, cu care ne-a obișnuit această organizație în toate manifestările sale. Numeroasele articole și cronici, clișeele și condițiile tehnice în care apare acest număr o dovedesc cu prisosință aceasta. Ideologia, faptele și năzuințele Șoimilor sunt lămurite în articole semnate de d-nii Dr. Iuliu Moldovan și Dr. Iuliu Hașteganu (cele mai multe), Tib. Spârchez, Val. Pușcarlu, Romul Vuio, Lucreția Dr. Opreanu, N. Săulescu. Ovidiu Comșia și alți colaboratori de seamă. Cei doi terarhi ai Clujului aduc acestui început binecătarea lor. „Este o datorie a conducerii centrale — spune Tribunalul Șoimilor în „Cuvântul înainte“ — ca să desvolte o concepție de viață erotică și o dispoziție spre fapte bune, energii pe care vrem să le punem în serviciul idealului național și să le infiltrăm nu numai în sufletele Șoimilor și Șoimanelor, ci în sufletul tuturor fiilor acestui neam“... „Vrem ca această revistă să fie o inspiratoare pentru aflarea drumului adevărat, care duce la ridicarea neamului prin forțele sale fizice, morale și intelectuale“. Revista va apare de patru ori pe an. Avem credința însă că ea va găsi un astfel de ecou în rândul miilor de Șoimi și ai admiratorilor lor, încât va trebui să-și înmulțească numerele la cel puțin unul pe lună. O recomandăm cu toată căldura despărțămintelor și cercurilor noastre culturale.

Note clujene. Secțiile literare și științifice ale „Astrei“ și-au inaugurat activitatea din acest an printr'un ciclu de conferințe asupra unor mari personalități și probleme ardelenene, rostite de către membri lor în fiecare Miercuri în sala de conferințe a Colegiului Academice din Cluj. După titlurile și personalitățile cărora au fost încredințate, aceste conferințe promet să fie de o aleasă calitate. Oare n'ar fi bine ca organizatorii acestui ciclu să se gândească de pe acum la publicarea lor în volum?

Secțiunea fementină, condusă de d-na Gh. Bogdan-Ducă, și-a inaugurat și ea ciclul de șezători culturale pentru muncitoare și servitoare organizate în fiecare Duminică după masă în sala Școlii primare „Avram Iancu“. Ele sunt precedate de un curs de 1 oră pentru analfabete. Atât șezătorile, cât și cursurile se bucură de o mare frecvență.

O activitate intrucâtva asemănătoare — deoarece se adresează aceluiași strat de jos ale populației urbane — dezvoltă cercul cultural „Gh. Lazăr“ din cartierul „Fântâ-
tânele“, condus de dl docent Dr. Axente Iancu. Șezătorile
lui culturale continuă și în iarna aceasta, Duminică de
Duminică. Repetăm dorința noastră ca astfel de cercuri
culturale de cartier să se întemeieze în toate orașele no-
stre mari.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Material informativ și eronici.

Morții Comitetului central. Au trecut la cele veșnice ducând cu ei în viața cea adevărată numai lumina ce-au aprins pe plăiurile trecătoare ale pământului, prepozitul Iacob Popa și părintele Ștefan Roșianu. Activitatea amândouora s'a desfășurat cucernic, modest, fără sgomot după buna tradiție bisericască a Blajului pe drumurile unei vieți morale fără de pată. Preot zelos și evlavios, sfetnic luminat, conducător înțelept și prevăzător, sincer iubitor al chemării sale bisericesti și românești. Iacob Popa a cinstit condiția umană a vieții. Cu sufletul făurii pe meleagurile Ardealului, s'a desprins de ținutul Făgărașului în care în timpul războiului servise ca vicar, spre a urma trupele române în pribegie spre Moldova și a cunoaște astfel într'un moment atât de dureros, inima celor care sufereau pentru Ardealul lui. S'a întors apoi mai convins de imperatiul ideii naționale unice și vii pentru toți Români. A fost o lumină sfântă pe altarul neamului și al „Asociațiunii“ pe care a servit-o cu râvnă în cadrele Comitetului central.

Părintele Roșianu trecut de așemenea întru Domnul înseamnă o nouă și dureroasă pierdere pentru „Astra“ și în special pentru despărțământul Blajului, care a fost crud lovit în timpul din urmă. Pierderea părintelui canonic Ștefan Roșianu a venit doar după cea a lui Iacob Popa, a lui Al. Lupeanu-Melin, a scriitorului tânăr care a fost Pavel Dan. În cadrul desp. Blaj, păr. Roșianu a activat nu mai puțin de 40 de ani. După

războiu, i s'a încredințat chiar conducerea despărțământului în calitate de președinte, fiind ales în 1925. Bătrân, împovărat de atâtea preocupări și boală, el cutreera apostolicește satele județului ducând pretutindeni vorba și sfatul său. La ultima adunare jubiliară a „Astrei“ la Blaj și-a dat din toată inima sprijinul său bunei organizări a serbărilor. Cu păr. Roșianu dispăre un adevărat Nestor al „Asociațiunii“. Red.

*

Bustul lui Coriolan Brediceanu la Lugoj. La 31 Octombrie 1937 s'a desvelit la Lugoj bustul tribunului bănațean Coriolan Brediceanu, cu o solemnitate și un freamăt de sentimente naționale, așa cum numai Bănățenii știu să desfășoare. Inițiativa se datorește distinsului președinte al despărțământului nostru din Lugoj — dl prof. Dr. Aurel Peteanu — și unui comitet de idealști, care au reușit să nemurească figura marelui luptător și s'o păstreze veșnic prezentă între tinerii elevi ai liceului din localitate și mândrii lugojeni. Subliniem mișcați fapta de bronz a comitetului, cu atât mai mult cu cât ea s'a înjghebat și din străduințele conducătorilor despărțământului nostru de acolo. al. d.

*

Agatha Bârsescu a împlinit 75 de ani. Ștrele acestea e cu cale să apară în organul nostru de publicitate, acum, când marea artistă dramatică Agatha Bârsescu își serbează 75 de ani de viață.

Propaganda culturală, așa, cum a înțeles-o și o înțelege chiar și astăzi

aceea care a cucerit aplauzele celor mai de seamă scene din Austria, Germania, Franța, America și România — trebuie să fie aplaudată și de societatea „Astra“. cu atât mai mult, cu cât încă din copilărie, a petrecut Agatha Bârsescu prin ținuturile unde „Astra“ activează. Ca fetiță, la „Ursulinele“ din Sibiu, mai apoi, ca artistă desăvârșită, în turnee prin orașele ardelenesti, cu trupa germană „Bauer“, mai pe urmă în turneu cu trupe românești, entuziasmand zeci de mii de spectatori, Agatha Bârsescu a îndeplinit un adevărat apostolat cultural, ridicând inimile, revărsând din plin valuri de eufonie cu vocea-i metalică, cu dicția-i impecabilă, de dramaturgie înaltă.

Repertoriul A. Bârsescu a fost totdeauna din cele mai alese. Directiva a primit-o dela acel „Burgtheater“ din Diena, teatru, a cărui istorie a însemnat ceva în evoluția bunului simț european.

Ce a fost „Burgtheater“-ul? Mai bine îl va caracteriza fostul administrator general al „Comediei Franceze“ și scriitorul dramatic *Emile Fabre*, scriind, în 1926, când teatrul împlinea 150 de ani: „Sunt fericit de a putea trimite salutul „Comediei Franceze“ „Burgtheater“-ului... În decurs de secole s'a prelungit această fraternizare armonice a celor mai mari două organizații teatrale ale lumii. „Burgtheater“-ul și „Comedia Franceză“ au îndeplinit o operă într'adevăr națională“.

Fostul director al teatrului „Ouvre“ din Paris, *Lugné-Poe*, scria tot atunci: „Burg“-ul! ce bogăție de viziuni fășnește pentru lumea teatrului din acest cuvânt: când a vorbit odată Eleonora Duse (marea artistă dramatică italiană) despre „Burg“, a numit tea-

trul acesta *teatru model al Europei“*.

Și pe scena acestui „teatru model al Europei“ s'îndrăznit fiica colonelului român din București Bârsescu, sora generalului, mort după războiu, I. Bârsescu — după ce terminase conservatorul de artă dramatică din Diena, — să pășească, fără de nici o tranziție, într'unul din rolurile cele mai grele, ca Hero, în piesa lui Grillparzer: „Hero și Leandro“. A doua zi temutul și severul critic Speidel își încheie darea sa de seamă cu constatarea „Burgtheater“-ul și-a găsit norocul! să-l păstreze bine!“

22 Noembrie 1883! Ce cale triumfală de atunci, prin zeci de orașe!

„Am trăit într'adevăr o viață foarte bogată“, scrie A. B. în prefața interesantelor ei memorii, „și am văzut multe, foarte multe. Am fost anturată de împărați și Regi, de Prinți și Baroni, de americani miliardari. Toți aceștia ca și publicul mare din țările apusene și de peste ocean au admirat pe marea tragediană și mulți dintre ei au curtat pe... A. B., onorând-o cu daruri prețioase, dar mai mult decât acestea cu admirația și entuziasmul lor“.

Artistă a fost societară a „Burgtheater“-ului din 1883 până în 1890, apoi a plecat, din propria inițiativă, la Hamburg și în turnee nenumărate, sărbătorită ca o adevărată Regină, jucând în limbile: română, germană, franceză și engleză.

„Dacă aș poseda o avere imensă — și regret că nu o posed“ — suspina A. B. acum câțiva ani, din lași, unde trăiește acum — „aș înființa pe socoteala mea o școală de teatru, absolut independentă și aș călători cu elevii mei, absolvenți, prin țară și prin străinătate, pentru a dovedi ce înseamnă adevărata artă și a

demonstra înțelesul acestor cuvinte: „oameni bătrâni, moderni, etc.“, care nu sunt decât urmarea unei eronate judecăți, *căci nu există decât un singur teatru, un teatru bun și rău, un teatru adevărat sau fals*“.

Ce mare adevăr în constatarea aceasta din urmă! Un adevăr tot atât de prețios și de adânc ca cel exprimat de vieneză, pe care de sigur a cunoscut-o A. B. în anii petrecuți în Viena, de scriitoarea Maria de Ebner-Eschenbach: „Un poet, un artist ar trebui să se roage să nu ajungă *modern*, deoarece ar putea ajunge astfel *ne-modern*“.. A. B. a jucat în „Maria Stuart“, în „Lady Macbeth“, în „Medea“, în „Iphigenia“. Piese demodate pentru epoca noastră?

Un strop de amărăciune, la vârsta de acum, se strecoară și în „memorii“. „Nu-mi rămâne decât ca — ușurată — să privesc în liniște nerecunoștința și răutatea omenescă, consolându-mă singură: Tu singură ai vrut așa, Agatha Bărsescu, poartă până la urmă propriul tău calvar, căci toate au un sfârșit!“...

Nota aceasta pesimistă am vrea să nu predomină în zilele acestea la serbătorita artistă dramatică. Albă mângâierea că a purtat o luptă frumoasă, cu multe învingeri strălucite și că astfel a purtat o luptă frumoasă, estigului unui adevărat teatru.

H. P.-P.

*

Muzeul regional al despărțământului Brașov și donatorul lui, dl Dumitru Z. Furnică. Harniceul și vrednicul de toată lauda despărțământ al „Astrei“ Brașov a mai încrestat la răbojul faptelor de luare-aminte încă o faptă. Pentru aceasta și a ales ziua de

1 Decembrie 1937, după ce în aceeași zi, în 1936, își inaugurase o *tipografie proprie*: a deschis primele trei săli ale Muzeului său regional: 1. Secția de monete și medalii — o însemnată donație a dlui Dumitru Z. Furnică; 2 Sala „Expoziția permanentă a cărții românești brașovene“ și 3. Sala „Pictorul Mișu Popp“.

În mijlocul sălbaticii goane după averi și căpătufeli din vremurile noastre, îți cade atât de bine să iai la cunoștință și de astfel de manifestări culturale și de aceea aducem prinos de laudă neprecupețită conducătorilor acestui valoros despărțământ, care lucrează din greu, cu rezultate evidente.

Perseveranța pe cărarea apucată este cât se poate de vrednică de aplaudat. Ținem să remarcăm aici dania prețioasă a bunului și marinosului neguțător român, dl Dumitru Z. Furnică, aducându-i mulțumirile calde ale „Astrei“ centrale. Afle imitatori cât mai mulți!

Ca să servească și altor despărțăminte ca imbold, lăsăm să urmeze aici câteva însemnări, unele din frumosul discurs — dare de seamă, ținut la inaugurare, din partea plinului de râvnă secretar și bibliotecar al desp. Brașov, dl I. Colan.

Iată criteriile de care se lasă conduși conducătorii la „Muzeul regional“:

„Doim un muzeu regional. Nu ne întindem dincolo de hotarele ținutului nostru, deocamdată cel puțin, pentru că nu voim să facem greșala de a confunda muzeul cu un depozit general de lucruri vechi, strănse din toată lumea. Cel care va intra aici să știe că va afla *specificul regiunii noastre*, un specific pe care,

un muzeu central, într'o țară, nici odată nu-l va putea realiza complet.

Etnografia ne va da material pentru cel puțin 6 săli. Branul, Poiana-Mărului, Râșnovul, Scheiul, Săcelele și Buzaele în primul rând.

În *arheologie* vom fi preocupați mai cu seamă de partea romană și castelul roman dela Râșnov va fi un început serios.

Cartea brașoveană va fi aici și aici vor fi cărțile brașovenilor, chiar dacă n'au apărut în tipografiile noastre

Cu (pictorul) *Mișu Popp* începem o secție a *artei plastice*, iar prin darul atât de bogat al dlui *D. Z. Furnică*, această secție de *monete și medalii* care lipsia Brașovului.

Veți spune însă: dacă pentru începutul de azi cele patru săli sunt neîncăpătoare, unde veți putea realiza restul, un rest care însemnează, totuși, un întreg?

Noi punem problema deschis: aici, pe acest teren trebuie să se clădească *palatul* care va cuprinde, în faptă, tot gândul nostru.

* * *

Cine este donatorul *Dumitru Z. Furnică*? Acum are părul nins. Brașovean, din Scheii-Brașovului, după ce a terminat patru clase reale la vechiul liceu, azi „A. Șaguna“, a plecat la unchiul său, la Galați, unde a urmat comerțul. Prin 1876 era ajutor contabil la o mare firmă din București (de coloniale, delicatose și vinuri streine). Începând cu o leafă de 800 Lei pe an — după opt ani a ajuns la 4000 Lei pe an.

Prin 1884 era director-contabil la vestitul restaurant *lordache* — apoi organizatorul restaurantului românesc la expoziția internațională, — din Paris din 1889. Întors la București cumpără băcănia *Iliescu*. În

1892 firma „*La Furnică*“ are nume în București. Abia în 1918, când sănătatea nu i-a mai dat voie, a predat conducerea unui colaborator al său.

Pe lângă munca aceasta istovitoare dl *Dum. Z. Furnică* a avut răgazul trebuincios să adune cu scumpătate, să studieze, să publice documente privitoare la comerțul și industria din Vechiul Regat, să scrie studii ca: „*Din istoria comerțului românesc, mai ales băcănia*“, (1908); „*Industria și dezvoltarea ei în țările române*“ (prefațată de dl *N. Iorga*) (1928); „*Documente privitoare la comerțul românesc, 1483—1868*“ și „*Călătoria lui Zenovie Hagi Constantin Pop la Paris și Londra, în anii 1826—1827*“ (1931) și — recent — „*Din trecutului românesc al Brașovului, documente comerciale, 1745—1860*“.

A sprijinit și sprijinește din greu Biserica și Școala. A înființat la București, *Muzeul Camerei de Comerț și de Industrie* — a fost totdeauna în fruntea listelor de binefacere.

Iată cum îl caracterizează secretarul despărțământului Brașov al „*Astrei*“, dl *I. Colan*, pe dl *D. Z. Furnică*.

„... într'o zi am primit un pachet. Pe urmă a venit altul și altul și într'o vară pe ușa bibliotecii noastre a intrat un om brun. Nu-l mai văvusem, dar după ne-mai-întâlnita omenie care i se citea pe față am înțeles că este cel ce curând avea să fie, nu oficial ca astăzi, domnul *Dumitru Z. Furnică*, ci mai simplu, dat tot atât de apropiat și „*Astrei*“ și mie: *Nenea Dumitru*. Și am stat de vorbă o lună întreagă, vara aceea și i-am mărturisit un gând ce ne rodea și omul, adevărat, n'a promis, dar de-atunci mereu-mereu au tot venit pachete dela București și tot

mai adânc a intrat în preocupările lui Nenea Dumitru gândul pe care astăzi îl vedeți aievea.

În cei câțiva ani de când ne știe, pasiunea unei vieți de *negustor-cărturar*, a venit aici. Să vă spun eu cu câtă dragoste a adunat tot ce se vede în această sală și tot ce nu se vede: câtă grijă a pus ca totul să treacă *prin mâna specialistului*, ca ceea ce ne dă să fie *studiat științific!* Cum a căutat să completeze colecția, astfel ca — trecând peste diletantismul simplului colecționar — să ajungem la o operă serioasă care să facă cinste muzeului nostru!

„Și să spun aici, ca să se știe, cuvântul de întregă laudă pentru d-na *Elena Condurachi*, singura fiică a dlui Furnică, donatorul, care a înțeles că opera tatălui, dincolo de orice alte considerațiuni, e bine, e frumos, e necesar să se facă în orașul copilăriei tatălui d-sale!

„Și să vă mai informez, brașoveni, că aproape tot ce-i aici e cumpărat, e studiat pe cheltuiala marelui nostru donator? Că sunt lucruri rare de tot, pe cari pușini le au în țara noastră? Să vă mai spun că ceea ce e în această sală se ridică ca valoare de *aproape 600,000 Lei?*

„Comparați vremurile cu dania omului și veți avea mulțumirea să constatați, că omul s'a ridicat mult deasupra acestor vremi. El își înscrie numele în istoria culturală a Țării Bârșii și nimeni nu i-l va putea șterge. Darul va rămânea de-a pururi să vorbească despre un om. În sala aceasta va străluci mereu chipul omului și cine știe dacă din locul pe unde l-am pus noi azi, nu va vorbi și *altor* brașoveni, îndemnându-i să-l urmeze.

„Și pentrucă noi, „Astra“, nu-i putem arăta altfel recunoștința noastră, i-am dat acestei prime săli de muzeu numele de: „*Sala I. Dumitru Z. Furnică*“.

H. P.-P.

Universitatea populară a desp. Sibiu.

Nu mai este pentru nimeni o noutate faptul că despărțământul sibian al „Astrei“ de sub președenția d-lui inspector școlar *Silviu Teșosu* desfășoară una din cele mai susținute activități pe toate domeniile. Inițiative din cele mai vii rodese aci și departe de a se consemna în entuziasme de o clipă, se încheagă în adevărate instituții permanente. Așa se înfățișează cazul cu Universitatea populară a desp. Sibiu, care fîntăjează de mai mulți ani cu regularitate în cursul iernii, de două ori pe săptămână, seara când sbaterea muncii zilei a încetat, când sufletul meșteșugarului sau negustorului simte nevoia unei ridicări într'o altă lume departe de șgomotul ciocanului sau de hărmălaia de vorbe a cumpărătorului. S'au ținut totdeauna un *curs religios-moral* menit să deschidă zori de vis și priveliști ideale bolînd acoperământul bisericii peste sufletele ascultătorilor, un *curs de igienă* grijuliu de sănătatea publică, unul de *psihologie*, altul de *literatură*, un altul *juridic, economic, educativ* și unul în sfârșit de *istorie națională*. Un program artistic organizat de școlile din localitate a creat conferințelor un cadru de bunăvoințe și dispoziție. Un public numeros aleătuît nu numai din școlari, ei și — ceea ce e mai important — din țargoveși, de cultură și stare mijlocie, umplu sălile Universității populare sibiene. Alăturăm mai jos programa cursurilor din acest an, spre a deștepta și în alte desp. nobila dorință

de a întemeta și ele o astfel de instituție.

I. Cursul religios-moral :

1. Miercuri, 19 Ianuarie a. c. : „Biserica și unitatea sufletească a neamului“, conferință ținută de A. Nanu, prof. la Școala Normală „Andrei Șaguna“. Partea artistică executată de corul Academiei Teologice.

2. Luni, 24 Ianuarie a. c. : „Biserica ca factor național în trecutul nostru“, conferință ținută de Gheorghe Maior, prof. la Școala Normală „Andrei Șaguna“. Partea artistică executată de corul Academiei Teologice.

3. Miercuri, 26 Ianuarie a. c. : „Cum a știut Biserica neamului să-și crească fiii săi“, conferință ținută de Dr. Nicolae Tărchilă, prof. la Academia Teologică. Partea artistică executată de corul Academiei Teologice.

II. Cursul de igienă :

4. Luni, 31 Ianuarie a. c. : „Tuberculoza“ (cu protecțiuni), conferință ținută de Dr. Liviu Ionașiu, medic primar, director la Spitalul de boli mintale. Partea artistică executată de corul Școalei Normale „A. Șaguna“.

5. Miercuri, 2 Februarie a. c. : „Îngrijirea copiilor“ (cu protecțiuni), conferință ținută de Dr. Iosif Stochiția, inspector general sanitar. Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr“.

III. Cursul de psihologie :

6. Luni, 7 Februarie a. c. : „Despre igienă și profilaxie mintală“, conferință ținută de Dr. Gh. Preda, inspector general sanitar. Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr“.

7. Miercuri, 9 Februarie a. c. : „Foloselile ce le poate aduce un dispensar neuro-psihiatric“, conferință

ținută de Dr. Gh. Preda, inspector general sanitar. Partea artistică, executată de corul Academiei Teologice.

IV. Cursul literar :

8. Luni, 14 Februarie a. c. : „Poezii români de astăzi“, conferință ținută de Alexandru Dima, profesor la Liceul „Gh. Lazăr“. Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr“.

9. Miercuri, 16 Februarie a. c. : „Subiect rezervat“, conferință ținută de Ecaterina Săndulescu, profesoară la Liceul de fete „Domnița Ileana“. Partea artistică, executată de corul Liceului de fete „Domnița Ileana“.

V. Cursul juridic :

10. Luni, 21 Februarie a. c. : „Periculozitate și pedeapsă“, conferință ținută de Gh. Chiriac, procuror la Tribunalul Sibiu. Partea artistică, executată de corul Școalei primare Nr. 1 de băieți.

11. Miercuri, 23 Februarie a. c. : „Confecționarea și interpretarea legilor“, conferință ținută de Dr. Simeon Mitea, șef de serviciu la primăria municipiului Sibiu. Partea artistică, executată de corul Școalei primare Nr. 2 „Dr. C. Angelescu“.

VI. Cursul economic :

12. Luni, 28 Februarie a. c. : „Valoarea capitalului animal și importanța lui pentru economia națională“, conferință ținută de Dr. N. Cristea, prim medic veterinar al Jud. Sibiu. Partea artistică, executată de corul Școalei primare Nr. 4.

13. Miercuri, 2 Martie a. c. : „Cum putem mări producțiunea agricolă a țării, mai mult prin mijloace proprii decât prin investiții de noi capitaluri“, conferință ținută de Traian Suciu-Sibianu, directorul serviciului

agricol al județului Sibiu. Partea artistică executată de corul Liceului Comercial de băieți.

14. Luni, 7 Martie a. e.: „Problema populației“, conferință ținută de Iulian Dumitru, profesor la Liceul Comercial de băieți. Partea artistică, executată de corul Liceului Comercial de băieți.

15. Miercuri, 9 Martie a. e.: „Negoci și meserie“, conferință ținută de Nicolae Martin, prof., vicepreșed. desp. jud. Sibiu al „Astrei“. Partea artistică, executată de corul Ucenicilor.

16. Luni, 14 Martie a. e.: „Românismul și cooperarea“, conferință ținută de Mina Grădinar, inspector al cooperăției. Partea artistică, executată de corul Reuniunii meseriașilor români din Sibiu.

VII. Cursul de educație:

17. Miercuri, 16 Martie a. e.: „Educație și nevoi sociale“, conferință ținută de Dr. Lucian Bologa, profesor la Școala Normală „Andrei Șaguna“. Partea artistică, executată de corul Școalei Normale „A Șaguna“.

18. Luni, 21 Martie a. e.: „Straja Țării și educația tinereții“, conferință ținută de Ioan Dragonir, secretarul desp. jud. Sibiu al „Astrei“. Partea artistică, executată de corul Școalei primare Nr. 1 de fete „Regina Maria“.

VIII. Cursul de istorie națională:

19. Miercuri, 23 Martie a. e.: „Regele Ferdinand“, conferință ținută de I. Popa, directorul Liceului „Gh. Lazăr“. Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr“.

20. Luni, 28 Martie a. e.: „M. Sa Regina Maria“, conferință ținută de Elena Mihăilescu, profesoară la Liceul de fete „Domnița Ileana“. Partea

artistică, executată de corul Școalei Normale „Andrei Șaguna“.

21. Miercuri, 30 Martie a. e.: „M. S. Regele Carol II.“, conferință ținută de Ioan Isac, profesor la Liceul „Gh. Lazăr“. Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr“.

*

Planul de organizare a școalelor țărănești ale Regionalei Bănăjene a „Astrei“. De însemnătatea și rodnicia școlilor țărănești s'au convins mai de mult și despărțămintele Banatului, care n'au fost de loc lipsite de acest nou și viu instrument educativ. De când s'a înființat Regionala „Astrei“ însă, preocupările dispartate au început a fi adunate într'un mănunchiu și privite din punctul de vedere al intereselor întregului ținut. O concepție de ansamblu s'a putut instaura deci alcătuindu-se pentru școalele țărănești un *plan de organizare* unitar pentru tot cuprinsul Regionalei. El prevede mai întâi *localitățile* unde urmează a se înființa astfel de școale. La *Oravița* se deschide o școală pentru femei și alta pentru bărbați, la *Orșova* pentru femei, la *Lugoj* pentru bărbați, la *Belinț* pentru femei, la *Lipova* pentru bărbați, la *Timișoara* pentru femei, la *Sânicolaul-Mare* pentru bărbați (seria II, a cursurilor dela *Lipova*). Se fixează de asemeni *numărul auditorilor și felul lor de recrutare*. Vor fi 25—30 auditori, recrutați câte 2—3 de comună; îndeplinind următoarele condiții: a) o bună reputație morală în comună, b) să aibă o gospodărie proprie, c) o situație materială cel puțin mijlocie, d) vârsta de 23—40 de ani. Cursurile vor dura o lună în două serii: una dela 10 Ianuarie—5 Februarie, alta dela 11 Februarie—15 Martie. Programul cursurilor cuprinde *pentru bărbați: cul-*

tură națională, cultură civică, cultură agricolă, educație cooperatistă, igienă, educație morală și artistică; pentru femei: cultură națională, gospodărie casnică, cultură agricolă, țesut și brodat, igiena, educație morală și artistică, reuniuni femeiești. Conducătorii se caută dintre elementele cele mai vii și dinamice, conferențiarilor dintre intelectualii care știu să jace pe ascultători să trăiască cunoștințele pe care le împărtășesc.

Planul de organizare al Regionalei Bănățene cu multă grijă alcătuit, a și început a fi realizat cu școalele dela Oravița, despre care referăm în altă parte a acestui rubrici.

al. d.

*

O nouă școală țărănească la Oravița. Sub auspiciile regionalei „Astra Bănățeană“, despărțământul Oravița de sub conducerea neobosită a prof. *Ilie Rusmir* și-a deschis la sfârșitul lui Ianuarie noile lui școli țărănești în fostul edificiu Novae, proprietatea liceului „General Dragalina“. Reprezentanți ai autorităților împreună cu conducătorii au participat la serbarea de deschidere. Vor fi două școale țărănești: una pentru țărance cu 28 eleve, alta pentru țărani cu 28 elevi. Durata cursurilor: o lună. Despărțământul are a se mândri cu o nouă izbândă.

Revista Regionalei Bănățene: „Luceașărul“. Ca pretutindeni în noile ținute desrobite, în ultimii ani mai ales, o mișcare literară din cele mai vii a început să se înfiripeze din inițiativa în special a tinerilor scriitori de pe aceste meleaguri. Activând mai întâi pe lângă revistele mai de seamă ce apăreau, ei s'au constituit apoi în Asociații menite să ofere un cadru mai larg și mai or-

ganizat de activitate. Așa s'au întâmplat lucrurile și în Banat, unde sentimentul mândriei regionale e mai viu și năzuințele spirituale mai entuziaste. Revista în care toată această sbatere a tinereții scriitoricești se oglindea, era „Luceașărul“, care timp de doi ani și jumătate apărea îmbelșugată de rod, cu nume de mulțecri necunoscute, dar pline de avânt, cu realizări ce dovedeau entuziasm pentru fapte creatoare. Cu un cuvânt, era în revista Timișoarei un zumzet de roi de albine harnice, care pregăteau modest, dar sigur mierea unei producții spirituale regionale.

În urma întemeierii Regionalei Bănățene a „Astreii“, printr'unul din acele frumoase și înalte acte de înțelegere între apostolii culturii, „Luceașărul“ și-a unit puterile-i tinerești cu cele ale „Asociațiunii“ și a devenit organul oficial al Regionalei. Nu a părăsit prin aceasta vechile lui preocupări literare. Ultimul număr de pe Noembrie—Decembrie aduce pe lângă lucrări doctrinare (*Traian Topliceanu: Necesitatea primatului spiritualității în Banat și Dr. Iosif Nemoianu: Problema generațiilor viitoare în Banat*), versuri originale și mai ales o frumoasă recoltă de culegeri populare adăogându-i apoi o parte oficială închinată cuvântărilor ținute la Adunarea Generală dela Timișoara și planului de organizare a școalelor țărănești din Banat.

Am dori „Luceașărului“ să oglindească mai mult activitatea despărțământelor bănățene relevând faptele de cultură ce se produc acolo și numind pe oamenii cari jertfesc necunoscuți pe altarul culturii. al. d.

*

Sectarii, roman de I. Agârbiceanu. Ed. „Cugetarea“. Pr. 80 Lei.

În harnica și românească editură „Cugetarea“, a apărut zilele acestea noua lucrare a d-lui I. Agârbiceanu, „Sectarii“, un volum de 360 pag. După „Răbojul lui s. Petru“, e a doua scriere a autorului, în care se descriu nouile moravuri de după unire, înstăpânite în viața publică a României Mari. Împlinirea idealului vechiu național prin unire, lipsa altuia nou, care să se fi înstăpânit dela începutul unirii, iureșul dat de către cetățenii Statului național pentru acapărarea bunurilor materiale ale vieții, au adus o decadență a moravurilor în multe domenii ale vieții publice, dar mai ales în cel politic.

Partidele politice s'au dovedit a fi lipsite de idealism, oamenii înregimentăți în ele, alergând numai după interesele lor personale.

În chipul acesta, societatea românească s'a sfâșiat, s'a împărțit în bisericuțe. Oamenii s'au îndușmănit în așa măsură încât, mai ales în orașele de provincie, au rupt orice legătură de prietenie, zădărniciind orice acțiune de ordin cultural sau național.

Clubul politic a creșcut tipuri nouă de cetățeni, cari așteaptă totul dela partid când va veni la putere. Clientela electorală, care nu mai cugetă, nu mai muncește efectiv, a ajuns la o mentalitate sectară, declarând dușmani ai Patriei pe toți cei cari nu sunt sub același steag cu ei.

Societatea românească, divizată în partide sectare, e descrisă în ultima lucrare a d-lui Agârbiceanu, „public“ românesc din orașul „Zăvorâți“.

E o satiră socială, deși în partea cea mai mare a romanului, sunt zugrăvite stările reale, atât de întrestătoare pentru viața publică românească din cele două decenii de după unire.

„Sectarii“ vor rămâne o zugrăvire a decadenței sociale la care au contribuit în așa de mare măsură partidele politice.

Tipurile de „sectarii“ descrise în volum, se plimbă prin toate orașele României și umplu cluburile politice. Lucrearea poate fi și o chemare de revenire la stări sociale, de care România are nevoie.

Bibliografie.

Arhiva, (Iași) a. XLIV (1937), Nr. 3—4.

Cultura Creștină, (Blaj) a. XVII, Nr. 10—12.

„*Dacia Istorică*“, (Cluj) a. I, Nr. 1, 2, 3. *Făt Frumos*, (Cernăuți) a. XII, Nr. 9—12.

Gazeta Cărilor, (Ploești) a. IV, Nr. 9—12. 13—14.

Gând Românesc, (Cluj) a. Nr. „*Gregorianum*“, (Roma) a. XVIII, vol. XVIII.

Hotarul, (Arad) a. IV, Nr. 9—11.

Innoirea, (Arad) a. I, Nr. 7—8, 9.

Izvoarașul, (Bistrița-Mehedinți) a. XVI, Nr. 10, 11—12.

Neamul Românesc p. Popor, (Vălenii de Munte) a. XXV, Nr. 24, a. XXVI, Nr. 1—2, 3.

Nepünkés nyelvünk, (Izeges) a. IX, Nr. 7—10.

Plugarul, (Brăila) a. X, Nr. 11—12.

Poetul, (Chișinău) a. I, Nr. 1 (3). *Ramuri*, (Craiova) a. XXIX, Nr. 9-10. *Revista Teologică*, (Sibiu) a. XXVIII, Nr. 1, 2.

„*Revue de Transylvanie*“, (Cluj) a. III, Nr. 4.

România aeriă, (București) a. XI, Nr. 12, a. XII, Nr. 1.

Satul, (București) a. VIII, Nr. 85, 86.

Școala Țărănească, (București) a. I, Nr. 12.

Sic Cogito... (Cluj) a. VII, Nr. 12.

Solia, (Rebrîșoara-Năsăud) a. II, Nr. 7—10, 11—12.

Timpul Provinciei, (Arad) a. I, Nr. 12, 13.

Vatra, (Craiova) a. III, Nr. 2.

Vieța Basarabiei, (Chișinău) a. VI, Nr. 12.

Vieța Literară, (București) a. XI, Nr. 13.

Calendarul dela Blaj, 1938.